

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 14, Issue: 2, May 2022

www.historystudies.net

12 EYLÜL 1980 SONRASI BAKANLAR KURULU KARARIYLA YASAKLANAN YAYINLAR (1980-1987)

Publications Banned By The Ministry Decision After 12 September 1980 (1980-1987)

Dr. Öğrt. Üyesi Deniz Güner

Kırklareli Üniversitesi

denizguner@klu.edu.tr

HISTORY

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 27.12.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 15.03.2022
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1084

Atıf – Citation:

Deniz Güner, "12 Eylül 1980 Sonrası Bakanlar Kurulu Kararıyla Yasaklanan Yayınlar (1980-1987)", *History Studies*, 14/2, Mayıs 2022, s. 335-374.

12 EYLÜL 1980 SONRASI BAKANLAR KURULU KARARIYLA YASAKLANAN YAYINLAR (1980-1987)

Publications Banned By The Ministry Decision After 12 September 1980 (1980-1987)

Dr. Öğrt. Üyesi Deniz Güner

Öz

Türkiye 1970’li yılların sonuna gelindiğinde bir yandan Amerika Birleşik Devletleri ambargosu nedeniyle ekonomik darboğaz içinde bulunurken diğer yandan sağ-sol çatışmasının yarattığı kaos ortamı ile mücadele etmekteydi. Dönemin askeri otoritesi, “İstikrar ve güvenliği” sağlamak üzere 12 Eylül 1980 tarihinde ülke yönetimine el koymuş ve Türkiye’de yeni bir dönem başlamıştı. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi Türkiye tarihinin dönüm noktalarından birisidir. Toplumun içine düştüğü kutuplaşmanın sıkıyönetim ile baskılandığı lakin sonraki yıllarda kutuplaşmayı daha da derinleştirecek sorunların tohumlarının ekildiği bir dönemin başlangıcıdır. Bu süreçte basın ve yayım da gerek sıkıyönetim komutanlıklarının yayınladığı bildirimler gerekse 5680 sayılı Basın Kanunu aracılığı ile denetim altında tutulmuştur.

Bu çalışmanın esas konusunu oluşturan “1980 Askeri Darbesi sonrasında Bakanlar Kurulu Kararıyla yasaklanan yayınlar” tasnif edilirken Türkiye’nin bazı hassasiyetleri somut biçimde ortaya çıkartılmıştır. Çalışma için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı veri tabanından temin edilen 31 karar incelenmiş ve yasaklama gerekçesi belirlenmiş 379 yayım çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen ilk karar, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında Bakanlar Kurulu tarafından gerçekleştirilen ilk yayım yasaklaması olan 4 Mayıs 1981 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıdır. Çalışmaya dahil edilen son karar ise 11 Eylül 1987 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu Kararıdır. Bu tarihten sonraki kararlara henüz erişim mümkün olmamaktadır.

Bu çalışma, 12 Eylül Askeri Darbesi sonrasında Türkiye’nin tehdit algılarını ortaya koymanın yanı sıra, sırasıyla 1923-

Abstract

At the end of the 1970s, on the one hand, Turkey was dealing with an economic bottleneck due to the United States embargo, on the otherhand she was struggling with the chaos created by the right-left conflict. The military authority of the period seized the country’s administration in 12 September 1980 to ensure "stability and security" and a new era began in Turkey. The Military Coup on 12th September 1980 is one of the turning points in the history of Turkey. It is the beginning of an era in which the polarization, that society was falling into, was suppressed by martial law but the seeds of problems, which would deepen the polarization in the following years, were planted. In this process, press and publication were kept under control via the declarations issued by the martial law commands as well as through by the 5680 Press Act.

While the "Publications Prohibited via the Decision of the Council of Ministers after the 1980 Military Coup", which are the issue of this study, have been classified, Turkey’s sensitivity have been revealed concretely. For the study, 31 decisions provided from the database of Presidency of the Turkish Republic’s President’s State Archives were examined and 379 publications, whose reason for prohibition was determined, were included in this study. The first decision included in the study is the Minister’s Council Decision on May 4th, 1981, the first publication ban taken by the Ministers’ Council after the 12th of September 1980 Military Coup. The last decision included in the study is the Minister’s Council Decision made on 9/11, 1987. Decisions after this date are not yet accessible.

1938, 1939-1960, 1961-1980 yılları arasındaki süreçlerdeki tehdit algularını karşılaştırma imkânı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Basın, Sansür, Yasak Yayın, 12 Eylül 1980, Bakanlar Kurulu Kararları

Besides revealing the threat perceptions of Turkey after the 12 September Military Coup, this study provides the opportunity to compare the threat perceptions in the processes between 1923-1938, 1939-1960, 1961-1980, respectively.

Keywords: Press, Censorship, Banned Publications, 12 September 1980, Minister's Council Decisions

Giriş

Türkçe gazeteciliğin bilinen ilk örneği 2 Aralık 1828'de Mısır'da yayına başlayan Vekâyî-i Mısıriye gazetesidir.¹ Osmanlı'da Türkçe gazetecilik faaliyetleri doğrudan devletin kontrolünde olduğu için başlangıçta herhangi bir sansür faaliyeti görülmemektedir. Ancak Tercümân-ı Ahvâl gazetesinin yayınlanmaya başlaması ile durum değişmiştir. İbrahim Şinasi ve Ağah Efendi adlı iki gazetecinin hazırladığı bu gazete yalın dili, güncel sorunlara yer vermesi ve muhalif içeriği ile halkın ilgisini çekmiştir. 28 Mayıs 1861 tarihli *Ceride-i Havadis* gazetesinden anlaşıldığı kadarıyla² gazetede işlenen sosyal konular halk tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Bu durum hükümet tarafından bir tehdit olarak algılanmış³ ve *Ceride-i Havadis*'in yayını 43. sayısından sonra durdurulmuştur.⁴

Kesin olmamakla birlikte Türkiye'de yasaklanan ilk kitap, Enderunlu Fazıl'ın *Defter-i Aşk* adlı kitabıdır.⁵ Kitabın müstehcen içeriği nedeniyle yasaklandığı düşünülmektedir.⁶ Şairin bir diğer yasaklanan mesnevisi ise 1101 beyitten oluşan *Zenannâme*'dir.⁷ O da *Defter-i Aşk* gibi 1837 yılında bir baskı yapmış, nikaha karşı olduğu gerekçesi ile dönemin Dışişleri Bakanı Mustafa Reşid Paşa'nın emriyle toplatılıp imha edilmiştir. Kitap, 1839'da şairin diğer kitapları olan *Hübannâme*, *Çenginame* ve *Şevkengiz*'le birlikte İstanbul'da yeniden basılmıştır.⁸ Bu durum yasaklanan kitaplar ile ilgili denetlemelerin henüz belirli bir standart ile yapılmadığının göstergesidir.

Yayıncılığın yaygınlaşmaya başlaması ile denetimler artmış, 1864 yılında Fransız basın yasasından çevrilen *Matbuat Nizamnamesi*⁹ ve 27 Mart 1867 tarihli *Âli Kararnamesi* çıkartılmış, böylelikle İstanbul'da yayınlanan gazeteler kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.¹⁰ 1876 yılında kısa bir süreliğine de olsa *Kanunu Esasi*'nin yürürlüğe konması ile basına kanun çerçevesinde özgürlük tanınmıştır. 1878 yılında ise anayasanın askıya alınması ile birlikte basın ve yayın üzerinde devlet baskısının arttığı bir dönem başlamıştır.¹¹

II. Meşrutiyet'in ilanı ile sansür kaldırılmış olsa da bu özgürlük ortamı sadece bir yıl sürmüş ve 16 Temmuz 1909 tarihinde çıkartılan *Matbaalar Kanunu* ile yeniden sert tedbirler uygulanmıştır.¹² 1909 tarihli bu nizamname çeşitli değişikliklerle 1931 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle (1914) birlikte hazırlanan yeni *Sansür Talimatnamesi* ile basın üzerindeki denetim arttırılmıştır.¹³ Savaşın sona ermesinin (1918)

¹ Belkıs Ulusoy Nalcioğlu, *Osmanlı'da Muhalif Basının Oluşumu*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013 s. 43.

² Ali Birinci, "Hassas Bir Mevzuda 'Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü' Hassasiyetten Uzak Bir Kitap", *Kebikeç*, C.1, S.1, 1995, s. 4.

³ 1858 yılında yürürlüğe konan Ceza Yasası'nın 138. maddesine göre *Ceride-i Havadis* yetkilerini aşarak yayın yapmıştır. Söz konusu maddeye göre devletin emir ve ruhsatıyla açılmış olan matbaalarda saltanat ve hükümet üyeleri ile saltanatın tebaası olan bir millet aleyhinde yayın yapan gazete, kitap ve muzır evrak zaptedilebilecektir. Ayrıca gerekirse matbaa geçici veya tamamen kapatılabilecek ve on mecdiye altına kadar da para cezası uygulanabilecektir. Osman Saffet Arolat, "Türkiye Basın Tarihinde 120 Yıllık Baskı Dönemi", *Yurt ve Dünya*, S.8, Mart 1978, s. 280.

⁴ Nalcioğlu, *age*, s.104

⁵ Birinci, *agm*, s. 94.

⁶ Sabahattin Küçük, "Enderunlu Fazıl" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.11, İstanbul 1995, s. 189.

⁷ Murat Bardakçı, *Osmanlı'da Seks*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2009, s. 121.

⁸ Küçük, *agm*, s. 189.

⁹ *Matbuat Nizamnamesinden önce 1857 ve 1858 tarihlerinde çıkartılan Nizamnameler ağırlıklı olarak kitap basımı ile ilgilidir. Server Rifat İskit, Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, Tan Matbaası, İstanbul 1939, s. 10.

¹⁰ Mustafa Yılmaz- Yasemin Doğaner, "1961-1973 Yılları Arasında Bakanlar Kurulu Kararı ile Yasaklanan Yayınlar", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.10, S.37, Mayıs 2006, s. 248.

¹¹ Vedat Yenerer, *Türkiye'deki İktidarların Kılıcı Sansür*, Bil Matbaacılık, Ankara 2013, s. 7-8.

¹² Alpay Kabacalı, "Basına Her Yıl Bayram Mı? Sansür Nasıl Kalktı?", *Tarih ve Toplum*, C.8, S.43, Temmuz 1987, s. 43.

¹³ Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s. 18.

ardından İstanbul'da Sultan Vahdettin'in sansürü ortaya çıkmış, işgaller ile birlikte bu defa yabancıların sansür kurullarının yasakları da görülmeye başlanmıştır.¹⁴

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında, 1924 Anayasası'nın 77. maddesi ile basına serbestlik tanınmıştır. Devletin basın ve yayın üzerindeki denetimi 4 Mart 1925 tarihinde çıkartılan *Takrir-i Sükun Kanunu* ile devam etmiştir.¹⁵ Bu kanuna ek olarak 3 Mayıs 1925 tarihinde çıkartılan *Havale-i Şarkîye'de İdare-i Örfiye Mıntıkasında Tatbik Edilecek Sansür Talimatnamesi* ile Şeyh Sait isyanı sonrasında gerçekleştirilebilecek olumsuz propagandanın önü kesilmiştir.¹⁶ 1931 yılına gelindiğinde muhalif basının kontrol edilmesi için *Matbuat Kanunu* çıkarılmıştır.¹⁷

İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) yıllarında denetlemeler, yetkileri genişletilmiş *Matbuat Umum Müdürlüğü* aracılığıyla yapılmıştır. Savaş sırasında ilan edilen sıkıyönetimler süresince de sıkıyönetim komutanlıkları sansür işleriyle ilgilenmiştir. 1950 yılında Demokrat Parti, iktidara gelmesinin ardından 5680 sayılı Basın Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur. Böylelikle 1931 Matbuat Kanunu yürürlükten kalkmış¹⁸ ve yasaklamalar yeni kanunun 31. maddesine göre Bakanlar Kurulu Kararıyla yapılmaya başlanmıştır.¹⁹

Bu çalışmanın konusu, 24 Temmuz 1950 tarihinde yürürlüğe konan 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 31. maddesinde belirtilen "*Yabancı memleketlerde çıkan basılmış eserlerin Türkiye'ye sokulması veya dağıtılması Bakanlar Kurulu kararıyla menolunabilir.*" hükmü doğrultusunda gerçekleştirilen yasaklamalardır.²⁰

Cumhuriyet'in ilanından itibaren yasaklanan yayınların genel seyrine bakıldığında benzer başlıkların tehdit unsuru olarak algılandığı görülmektedir. Bu konular buldukları dönemin iç ve dış politik kaygılarıyla birebir örtüşmektedir. Örneğin komünizm propagandası Türkiye'deki basın ve yayın yasakları içerisinde oldukça ciddi bir yere sahiptir. Cumhuriyet'in kurulduğu yıldan itibaren komünizm propagandası Türkiye'nin hassasiyetlerinden birisi olmuş ve ilk üç yıl içerisinde en fazla yasaklanan konu olmuştur.²¹ II. Dünya Savaşı'nın yaklaşmakta olduğu yıllarda konu bir kez daha gündeme gelmiş, savaş sürecindeki belirsizliğe bağlı olarak Türkiye'nin izlediği denge politikası komünizm propagandası gerekçeli yayınların yasaklanmasına ara vermiştir. Soğuk Savaş süresince Doğu Bloku'na mesafe koyan Türkiye'nin komünizm propagandası yapan yayınlara karşı tutumunun gittikçe sertleştiği görülmüştür. Bakanlar Kurulu Kararı ile yasaklanan yayınlara bakıldığında Soğuk Savaş yıllarında Türkiye'nin en ciddi tehdit algılarından birisi komünizmin Türkiye'ye sirayet etmesi endişesidir. 1950 yılından 1987 yılına kadar geçen süreçte alınan Bakanlar Kurulu Kararları ile en fazla yasaklanan konu komünizm propagandası olmuştur.

¹⁴ Bülent Varlık, "Mütareke ve Millî Mücadele Basını", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* C.5, İstanbul 1986, s. 1200.

¹⁵ Mehmet Sena Köseadağ, "Türk Basın Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Yazılı Basında Temsili", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.43, Nisan 2016, s. 2023.

¹⁶ Yılmaz-Doğaner, *agm*, s. 249.

¹⁷ Nurşen Mazıcı, "1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu", *Atatürk Yolu Dergisi*, C.5, S.18, Ağustos 1996, s. 141.

¹⁸ Ayşe Elif Emre Kaya, "Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri" *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Istanbul University Faculty of Communication Journal*, C.1, S.39, Ağustos 2010, s. 95.

¹⁹ 5680 Sayılı Basın Kanunu 31.madde: "Yabancı memleketlerde çıkan basılmış eserlerin Türkiye'ye sokulması veya dağıtılması Bakanlar Kurulu Kararıyla menolunabilir. Bu gibi basılmış eserlerin, Bakanlar Kurulundan acele karar alınmak üzere, İçişleri Bakanlığınca karardan evvel dağıtılmaları menolunabileceği gibi, dağıtılmış olanlar da toplatırılabilir". *Resmî Gazete*, 24 Temmuz 1950, S.7564, s. 18810.

²⁰ *Resmî Gazete*, 24 Temmuz 1950, S.7564, s. 18810.

²¹ Deniz Güner, *Sanstür ve İktidar*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015, s. 309.

1. Komünizm Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında Afganistan'a müdahalesi ve Afganistan'da kurulan Sovyet yanlısı yönetim uluslararası siyaseti germiştir. Bu durum Sovyet yayımcılığının devam ettiğini göstermiş ve Türkiye'yi stratejik olarak daha da önemli hale getirmiştir.²² Türkiye üzerinde etki kurmak isteyen Sovyetler Birliği'nin en etkili araçlarından biri komünizmdir. Dolayısıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren bir tehdit olarak görülen komünizm endişesi 1980 yılına gelindiğinde hiç olmadığı kadar artmıştır.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında komünizm propagandası nedeniyle 124 yayın yasaklanmıştır. Konuyla ilgili ilk karar *El Hedef* adlı dergi ile ilgilidir. Almanya'dan postaya verilerek Ege Üniversitesi'ne gönderilen Arapça *El Hedef* adlı dergi Irak ve diğer ülkelerin komünist partilerinin faaliyetlerini anlatan Marksist ve Leninist içeriği nedeniyle 31 Ağustos 1981 tarihinde yasaklanmıştır.²³ İkinci karar ise 15 Ocak 1982 tarihinde alınmıştır. 99. sayısındaki "bütün dünya işçileri birleşiniz" sloganı ile yayınlanan *Peykar* (Savaş) adlı dergi komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle sakıncalı görülmüştür.²⁴ Ayrıca 14 Şubat 1982 tarihli Bakanlar Kuruluna ait tutanakların ekinde yasaklanması talep edilen lakin yeniden incelenmek üzere komisyona iade edilen yayınlar da mevcuttur. Komisyona iade edilen yayınların yasaklanıp yasaklanmadığına dair herhangi bir karar bulunamamıştır. Ancak kararın ekindeki rapor dikkat çekicidir.²⁵ Raporda ekli listede yer alan eserlerin 1,5 asır önce yazıldığına dikkat çekilerek artık birer klasik haline geldikleri belirtilmiştir. Söz konusu eserlerin bir bilim adamının kütüphanesinde tetkik için bulunabileceği fakat ticari maksat ile ithal edilmelerinin sadece döviz israfı olacağı ifade edilmiştir.²⁶

Türkiye'deki rejimi eleştirdiği ve komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle "Emperyalizme, Faşizme, Tekelciliğe ve Şovenizme Karşı Tek Cephe" sloganı ile yayınlanan *Tek Cephe* adlı gazete 20 Eylül 1982 tarihinde yasaklanmıştır.²⁷ Çoğunlukla Almanya'daki Türk işçiler için yayınlanan bu tip sol eğilimli yayın organları 12 Eylül Askeri Darbesi'ni Türkiye'deki basının aksine rahatlıkla eleştirmiştir.

"Evren'in 'demokrasiye dönüş' takviminin yaprakları bir bir düşüyor. Anayasa için halk oylamasının 1983'e kalma ihtimali de Evren'in yaptığı son açıklama ile ortadan kalktı... Anayasa Komisyonu'nun büyük kısmını yazdığı taslak Temmuz'da Danışma Meclis'i üyelerine dağıtılacak. Cunta kendi tayin ettiği 160 kişiye dahi güvenmediği için komisyondan gelen taslağın genel kurulda görüşülmesi için birkaç hafta süre tanıyor... Arada çıkacak çatlak seslerin oylamayı etkilememesi için sözümona siyasetin yasak olduğu bir dönemde 'Danışma Meclisi' üyeleri arasında çoğunluk sağlayacak 'Atatürkçü Liberaller Grubu' oluşturuluyor..."

*'Disk sorgusu', 'kitlese işçi davaları', 'Diyarbakır Askeri Cezaevindeki devrimcilere yapılan işkenceler', '1 Mayıs kutlamalarında öldürülenler'... Sadece iki aylık kesiti özellenen bu devlet terörü sürüp giderken Türkiye'de demokratik referandum yapıldığını ileri sürmek komedyadan başka bir şey değildir. Bu komedyayı dünya kamuoyuna teşhir etmek yurt dışındaki Türkiyeliler demokratların görevidir."*²⁸

Diyen Tek Cephe gazetesinin Türkiye'ye girişi engellendikten sonra da yayın çizgisi değişmemiştir.

Sol eğilimli yayınların Balkanlar'da oldukça popüler olması buralardan gelen her türlü basılı materyalin sıkı bir denetime tutulmasına neden olmuştur. Bu kapsamda Türkiye'ye girişi

²² Esra Türe, *Ara Rejim Döneminde Türkiye'de Siyasal Hayat (1980-1983)*, (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Samsun 2020, s. 60.

²³ BCA, (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi), Bakanlar Kurulu Kararları, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 434.358.3.

²⁴ BCA, 30.18.1.2/443.419.8.

²⁵ Bkz Ek: 1 a, 1 b.

²⁶ BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

²⁷ BCA, 30.18.1.2/461.538.8.

²⁸ "Terör Altında Referandum Komedyası", *Tek Cephe*, 15 Haziran 1982, s. 1.

engellenen yayınlardan biri de *Zeri Kosoves* (Kosova'nın Sesi) adlı dergidir. *Zeri Kosoves*, Kosova'daki Arnavutların bağımsızlık için başlattıkları hareketleri desteklemek gayesiyle kurulan "Yugoslavya Arnavut Cumhuriyeti İçin Hareket" isimli örgüt tarafından çıkartılmaktadır. Dergi Arnavutluk'un mevcut rejimini överek Marksist ve Leninist propaganda yaptığı gerekçesiyle 8 Kasım 1982 tarihinde yasaklanmıştır.²⁹ Bu yıl alınan son kararlar da Milano'da basılan *Classe Operaia* adlı dergi, İtalya'da meydana gelen işçi hareketlerini ve grevleri aktardığı gerekçesiyle 14 Aralık 1982 tarihinde yasaklanmıştır.³⁰

1983 yılı komünizm propagandası nedeniyle en fazla kararın alındığı yıl olmuş ve 84 yayının Türkiye'ye girişi engellenmiştir. İlk olarak 22 Mart 1983 tarihinde alınan kararlar Almanya, Fransa, Amerika, İran, İsveç ve Belçika'da yayınlan 62³¹ yayın sol içerikli olup, "bölücü yıkıcı ve ayrılıkçı konuları içerdiği, ayrılıkçı grupları destekleyip, onları Türk Devletine karşı eylemlere teşvik ettiği" gerekçesiyle yasaklanmıştır.³² Aynı gerekçeyle Fransa'da basılan *İmprecor* adlı dergi ve *Les Champs De Yurégghir* (Yüreğir Tarlaları) adlı roman da 9 Mayıs 1983 tarihinde alınan kararlar yasaklanmıştır. Söz konusu roman Yılmaz Güney tarafından yazılan *Boynu Bükük Öldüler* adlı kitabın Fransızca halidir. Dolayısıyla *Les Champs De Yurégghir* daha önceden sakıncalı görülen bir kitabın tercümesidir. 9 Mayıs 1983 tarihli karar ile yasaklanan bir başka yayın ise 30 Ekim-5 Kasım 1982 tarihli *Le Nouvel Observateur* adlı Fransızca dergidir. Dergi, Yılmaz Güney ile yapılan "*Türkiye'de 50 bin siyasi tutuklu var*" başlıklı röportaj nedeniyle yasaklanmıştır. Federal Almanya'da basılan *Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi* adlı Bülten ve *Devrimciler Ne İçin Savaşıyor?* adlı kitapçık 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ve Türkiye Cumhuriyeti aleyhindeki içeriği ve komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle yasaklanmıştır. Aynı kararlar Türkiye'ye girişi engellenen son yayın ise İran'daki Tudeh Partisi tarafından Frankfurt'ta yayınlanmakta olan *Rah-ı Tudeh* adlı Farsça dergidir. Söz konusu derginin komünizm propagandası ve bölücülük yaptığı, Türkiye ve özellikle 12 Eylül 1980 askeri müdahalesini hedef alan yazılara yer vererek, "*bölgemizdeki emperyalizm kalesi Türkiye*" başlığı altında İran'ın Türkiye'ye gerek ticari gerekse siyasi alanlarda güvenmemesi gerektiğini savunmaktadır.³³

Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) yayın organı olan *Türkiye Postası* adlı gazete, aşırı sol fikirler ihtiva edip yönetimi tehdit ettiği için 31 Ağustos 1983 tarihinde yasaklanmıştır.³⁴ Söz konusu gazetenin 17 Haziran 1983 tarihli nüshasındaki bir köşe yazısında 12 Eylül yönetiminin sivil idarenin hakimiyetine engel olduğunu aktardığı haberi şu şekildedir.

"Cuntanın sivilleşmeye niyeti yoktu, çünkü o tekkelci kapitalizmin uzun vadeli onarıcısı, koruyucusu ve bekçisi olarak ipleri elinden kaçırmak istemiyordu... İpler elden giderse göstermelik ve antidemokratik seçimler yoluyla da olsa iktidar bir kez sivil kadroların eline geçti mi açılan gediklerden kimlerin dalış yapabileceğini, böyle bir oluşumun yığınların psikolojisini nasıl etkileyeceğini ve 12 Eylül'ün bir anlamda sona ereceğini biliyordu..."

Cuntanın bildiğini biz de biliyoruz. Şu halde Türkiye demokrasi güçleri açısından cuntayı korktuğuna uğratmalıyız. Cuntanın o pek korktuğu sivilleşmeye yönelik her girişim onu sendeletmeye yardımcı olması açısından iyidir. Örneğin gericilikte, gerçek demokrasi ve emek düşmanlığında, Amerikancılıkta cuntadan hiç de aşağı kalmayacak olan BTP'nin (Büyük Türkiye Partisi) kurulması bile cuntayı sendeletmiş, BTP'yi kapatması ise karşısındaki güçleri çok daha yaygınlaştırmış, bilinçlendirmiştir..."

Bizler onların tüm zaaflarından yararlanıp, tüm gediklerinden sızacağız. Sol lafazanlığa, kısa görüşlü devrimbazlığa düşmeyeceğiz. Ama diktatörlüklerin yıkılışında işçi sınıfının öncülüğü, emekçi yığınların gücü olmadıkça kurtuluşa giden yolun açılmayacağını da bileceğiz..."³⁵

²⁹ BCA, 30.18.1.2/464.563.1.

³⁰ BCA, 30.18.1.2/467.585.6.

³¹ Bkz Ek: 2 a, 2 b.

³² BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

³³ BCA, 30.18.1.2/480.67.3.

³⁴ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

³⁵ Oya Baydar, "İlk Hedef Cuntayı Sendeletmektir", *Türkiye Postası*, 17 Haziran 1983, s. 3.

Millî Güvenlik Konseyi'ni (MGK) ve Emniyet Teşkilatını küçük düşürücü, halkı yönetime karşı ayaklanmaya teşvik edici içerikleri nedeniyle *Devrimci Çizgi* ve *Orak Çekiç* adlı dergiler, 31 Ağustos 1983 tarihinde alınan kararla sakıncalı görülen diğer yayınlardır.³⁶ Bu örnekte de görüldüğü gibi bazı yayınlar bir yandan komünizm propagandası yaparken diğer yandan da Türkiye aleyhinde propaganda yapmıştır.

Afganistan'da Fransızca olarak yayınlanan *Le Virai Visage de La Contre Revolution-Afgane* (Afgan Devrimleri Karşısındaki Gerçek Yüz) adlı kitap Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesini "dostça bir yardım" olarak nitelendirmesi ve Sovyetler Birliği rejimini öven içeriği nedeniyle 10 Ekim 1983 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır. Kitapta bu işgal Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51. maddesi düzenlemelerine uygun olarak yapılmıştır denmektedir. Ayrıca bazı istatistiki bilgiler vererek Afganistan bütçesinin ilk defa Sovyetler Birliği'nin yardımlarıyla düzlüğe çıktığı iddia edilmektedir.³⁷

İran'da Farsça olarak yayınlanan 34³⁸ yayın, gizli örgüt kurma, terörist faaliyetler, silah eğitimi, Marksist ve Leninist görüşler doğrultusunda propaganda mahiyetindeki içerikleri nedeniyle 3 Kasım 1983 tarihinde yasaklanmıştır.³⁹ Konuyla ilgili olarak 1983 yılında alınan son karar ile Federal Almanya'da yayınlanan *Karl Marx Zum 100. Todestag* adlı Almanca kitap Karl Marx'ın hayatını, felsefi görüşlerini ve 1848 Komünist Devrimini anlatan yazılara yer verdiği için 10 Kasım 1983 tarihinde yasaklanmıştır. Aynı kararla yasaklanan diğer yayınlar ise İngiltere'de "İngiltere Kıbrıslı Türk Öğrenciler Federasyonu" yayın organı olan *Uğras* adlı dergi, İsveç'te yayınlanan *Sosyalist İşçi* adlı dergi ve Bahreyn'de Arapça olarak yayınlanan *Es-Sevret'ür Risaliye* adlı dergidir. Söz konusu dergiler Marksist ve Leninist görüşlere, yıkıcı ve bölücü yazılara yer verdikleri, Şiiliği tek taraflı anlatarak mezhepçilik yaptıkları gerekçesiyle yasaklanmıştır.⁴⁰

Ankara'daki Sovyetler Birliği Büyükelçiliği tarafından Türkiye'de dağıtımını yapılmak istenen, Moskova basımlı, Türkçe *100 Soru 100 Cevap* adlı kitap ve Moskova'da yayınlanan *Soviet Youth And Socialism* (Sovyet Gençliği ve Sosyalizm) adlı kitap komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle 8 Ağustos 1984 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.⁴¹ Doğu Almanya'da yayınlanan ve "Türkiye İşçi Partisinin" yayın organı olan *Çark Başak* adlı dergi ise aşırı sol örgütlerin faaliyetleri ve Avrupa'daki sol güçlerin eylemlerine yer veren içeriği nedeniyle 23 Ekim 1984 tarihinde yasaklanmıştır.⁴²

Kabil'de Farsça olarak basılan *Peyam-ı Şehid Gozide-i Eşar* (Şehidin Haberi Seçilmiş Şiirler) adlı kitap ise cemiyeti sınıflara ayırıp birbiri aleyhinde tahrik edici fikirlere yer vermesi ve komünizm propagandası yapması nedeniyle 11 Nisan 1985 tarihinde yasaklanmıştır. Aynı kararla, *The African Communist 60 Fighting Years* ve *The International Cultivator's Handbook* adlı kitaplar, Marksizm ve komünizmin tarihi, gelişimi, Afrika Komünist Partisi, Afrika'da komünizmin yayılışı, dünya komünistlerinin Marksist Leninist yaklaşımla birleşmeleri, uyuşturucu maddelerin ekim ve yetiştirilmesini aktaran içerikleri nedeniyle yasaklanmıştır.⁴³ Almanya'da Türkçe olarak basılan *Atılım* adlı gazete ise yasadışı "Türkiye Komünist Partisi" merkez yayın organı olup komünizm propagandası yaptığı için 2 Temmuz 1985 tarihinde yasaklanmıştır. 1974 yılından beri aynı yayın çizgisinde olan gazetenin yasaklanmasının 1985 yılına denk gelmesi yasaklamaların sistematik bir biçimde yapılmadığına sadece ele geçen

³⁶ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

³⁷ BCA, 30.18.1.2/492.130.3.

³⁸ Bkz Ek: 3 a, 3 b, 3 c.

³⁹ BCA, 30.18.1.2/495.145.10.

⁴⁰ BCA, 30.18.1.2/495.147.4.

⁴¹ BCA, 30.18.1.2/514.249.1.

⁴² BCA, 30.10.1.2/519.278.6.

⁴³ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

yayınlar üzerinden karar alındığına örnektir. Gazetenin Türkiye'ye girişinin yasaklanmasından önceki son sayısının manşet haberi dikkat çekicidir. 12 Eylül Askeri Darbesi'nden sonra gerçekleştirilen ilk geniş katılımlı miting olan "işsizlik ve pahalılığa karşı demokrasi" mitinginin haberi "daha güçlü mitingler için şimdiden kolları sıvayalım!" başlığı ile verilmiştir.

"İstanbul'daki mitingün başarısı Evren-Özal yönetiminin demokrasi güçlerine yönelttiği tehditleri arttırdı. Evren, düzenleyenleri ve katılanları '12 Eylül öncesine dönmeye çalışanlar' diyerek suçlamaya çalıştı... Özal ise 'Türkiye'de güdümlü demokrasi olduğu, ordunun yönetimi elden bırakmadığını söyleyenler solculardır' diyerek, bütün rejim karşıtı güçleri antikomünizmle geriletmeye çalıştı..."⁴⁴

2 Temmuz 1985 tarihindeki karar ile yasaklanan bir başka yayın ise *Mir Said Sultan Galiyev-Makaleler* adlı kitaptır. İngiltere'de Rusça olarak basılan kitapta Tatar komünist lider Mir Said Galiyev'in *Milletlerin Hayatı* adlı Sovyet Devrimi yıllarında çıkan dergiye gönderdiği makaleler bulunmaktadır. Mir Said Galiyev, diğer Rus komünistlerinden farklı olarak milletlere mahsus bir komünizm fikrini ortaya atmıştır. "Müslümanlar arasındaki dinsizlik propagandası metotları" başlıklı makale, Bakanlar Kurulu'na göre "dinsizlik propagandasının ana prensiplerini anlatmış ve dolayısıyla komünizm propagandası yapmıştır".⁴⁵

"Son yüzyıl içinde Müslüman dünyanın tümü Avrupa emperyalizmi tarafından sömürüldü. Batı'nın ekonomisine katkı sunarken, Müslümanların dinlerini derinden yaraladı. Batı emperyalizmi başlangıçta Haçlı Seferleri şeklinde yayılırken, sonraları ekonomik fetihler halini aldı. Fakat Müslümanların çoğu, emperyalist savaşı her dönem siyasal çekişme olarak algıladı. İslâm, pek çok Müslüman'ın nazarında, ezilmiş, savunmaya terk edilmiş bir din olarak görünmektedir. Bu nedenler inananlar arasında dayanışma duygusunu sağlamlaştırmaktadır. Müslümanların nazarında İslâmiyet, ulus ve kavim ayrımı olmayan bir bütündür..."

Müslümanlar arasında dine karşı propaganda yürütürken, bizler, İslâm'ın son düşmanları olan ve bu uğurda milyonlarca para harcayan Rus misyonerlerine benzetilme tehlikesi ile karşı karşıyayız. Dikkatsizce gerçekleştirilen dine karşı propaganda, Müslümanların yakın geçmişteki anılarını tazeleyebilir ve olumsuz neticeler verebilir. Propagandada Müslüman sosyalistler yer almalıdır. İslâm'ın özel konumu nedeniyle yeni yöntemler kullanılmalıdır. Bürokratik tavırlar ve saldırganlıklar terk edilmelidir. Mesele dine karşı savaş değil, dine karşı propagandadır. Hiçbir dinle savaşmadığımızı yüksek sesle duyurmalıyız. Sadece dinsizlik hakkındaki görüşümüzü yaymak istiyoruz ve doğal olarak da bu hakkımızdır. Bu yaklaşım bizleri, gerici Rus misyonerleriyle karıştırmaktan kurtaracaktır."⁴⁶

Görüldüğü üzere komünizm propagandası yapan yayınlar oldukça geniş bir coğrafyada hazırlanmaktadır. Ancak sol görüşlerin Türkiye'de yayılması için propaganda yapan yayınların önemli bir kısmı Almanya'da basılmış ya da Almanya'dan Türkiye'ye gönderilmiştir. Bu dönem "Türkiye Komünist Partisinin" aynı anda onlarca gazete, dergi ve broşür aracılığı ile Almanya'da Türkçe ve zaman zaman da Kürtçe olarak faaliyet sürdürdüğü görülmüştür. Bu kapsamda Türkiye'ye girişi engellenen yayınlardan biri de *Faşizmin Çözülüşü* adlı kitaptır. Kitap faşizmin Türkiye'deki çözülme sürecini ele alırken Türkiye'deki mevcut idareyi de faşizme hizmet etmekle itham etmiştir. Kitapta komünistlerin önündeki en büyük engel finansal oligarşi olarak gösterilmiştir. Bu oligarşinin işçileri milliyetçilik, Türkçülük, toplumsal reform ve liberallik gibi manevralarla davalarından uzaklaştırdığı aktarılmıştır.⁴⁷ Dolayısıyla aşırı sol görüşlere yer veren kitap 4 Aralık 1985 tarihinde yasaklanmıştır. Aynı kararlar, Avrupa ve Amerika'da Farsça olarak basılan *Zaman-ı Nev* (Yeni Asır), *Endişe ve İnkılap* (Düşünce ve İnkılap), Yugoslavya'da Türkçe olarak basılan *Çevren* (Şubat 1985 No:45) ve Almanya'da basılan "Türkiye Kürdistanı Sol Birliği" yayın organı olan *Sol Birlik* adlı dergi de yasaklanmıştır.⁴⁸ Söz konusu derginin 1 Ağustos 1985 tarihli nüshasındaki komünizm karşıtları ile ilgili yazısı dikkat çekicidir.

⁴⁴ "Daha Güçlü Mitingler İçin Şimdiden Kolları Sıvayalım!", *Atılım*, 15 Haziran 1985, s. 1.

⁴⁵ BCA, 30.18.1.2/534.375.3.

⁴⁶ Mehmet Poyraz, "Sultan Galiyev'i İdama Götüren Müslümanca Söylemleri", <https://www.dunyabizim.com/sultan-galiyevi-idama-goturen-musulmanca-soylemleri-makale.2108.html> (E.T. 28.01.2021).

⁴⁷ Rıza Yürükoğlu, *Faşizmin Çözülüşü*, İşçinin Sesi Yayınları, Printed by Morning Litho Printers 1984, s. 106.

⁴⁸ BCA, 30.18.1.2/544.421.9.

“12 Eylül sonrasında doruğa tırmanan azgın antikomünizmin her geçen gün yeni bir örneği sergileniyor. Gerici burjuva basını en pespayesinden antikomünist yaverlerle dolup taşıyor. Burjuvazinin sözcüleri, çanak yalayıcıları iyice gemi azya alan antikomünist çığırkanlıkta birbirleriyle yarışıyorlar. Burjuva partileri ‘komünizm mikrobuna’ karşı en etkili panzehirin kendi ellerinde olduğunu ispat için çırpınarak, cuntadan geri kalmadıklarını göstermeye çalışıyorlar. ‘Vatan millet’, ‘millî birlik ve beraberlik’ türkülleri her zaman olduğu gibi antikomünist nakaratlar eşliğinde yüksek perdeden ve koro halinde yineleniyor. Burjuvazinin borazanını çalmaya başlayan kimi eski solcular da bu koroya kendilerince katkıda bulunuyorlar...”⁴⁹

1986 yılında konuyla ilgili Bakanlar Kurulu tarafından alınan herhangi bir yasak kararına erişilememiş, 1987 yılında ise 22 yayın yasaklanmıştır. *Lenin Für Anfänger, Marx Für Anfänger, Karl Marx Auswahl Und Einleitung, Politische Schriften, Marx-Engels I Philosophie, Marx II Politische Ökonomie, Marx-Engels III Geschichte Und Politik, Marx-Engels IV Geschichte Und Politik* adlı Almanca kitaplar, komünizmin önderlerinin ve savunucularının hayatlarını, komünizmin başarılı olabilmesi, iktidarı ele geçirebilmesi için gerekli olan çalışmaları ve komünizmin görüşlerini anlattığı için 5 Mart 1987 tarihinde yasaklanmıştır.⁵⁰ Aynı kararlar *Tatavvuru'n Nazariyyat ve 'L-Enzimetri's Siyasiyye* adlı Arapça kitap sosyalizm dışındaki sistem ve görüşlerin çıkmaz yol olduğu, bu rejimin gerçekleşmesi için Rusya, Çin, Küba'da uygulanan şiddet eylemlerinin mazur görülmesi gerektiğini, esasen şiddet eylemlerinden işçi sınıfının etkilenmediği gibi görüşlere yer verdiği için yasaklanmıştır. Son olarak yine aynı karar ile devrim, anarşizm, komünizm gibi fikirlerin yayılması ve övülmesi amacıyla yazılan, millî egemenliğe, Cumhuriyet'in varlığına, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı görülen 13⁵¹ Fransızca kitap yasaklanmıştır.⁵²

2. Yönetim Şekli, Yöneticiler ve Ülke Aleyhindeki İçerikleri Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Türkiye 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında gerek siyasi gerekse ekonomik istikrarsızlıklarla mücadele etmiştir. Üst üste yığılan sorunlar sağ sol çatışmasına dönüşmüş, güvenlik sağlanamaz hale gelmiş ve ordu, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesinde geçen: “*Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır.*” ibaresini gerekçe göstererek harekete geçmiştir. 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuş⁵³ darbe ile birlikte Genel Kurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, Hava Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Jandarma Genel Komutanından oluşan 5 kişilik MGK kurulmuştur.⁵⁴ MGK Başkanı Kenan Evren, darbenin gerekçelerini açıklayan bir konuşma yaptıktan sonra MGK'nın 1 numaralı bildiri açıklanmıştır. Bildiriye göre MGK, her türlü siyasi faaliyeti yasaklamış, yasama ve yürütme yetkileri yeni Bakanlar Kurulu oluşturulana kadar MGK tarafından kullanılmıştır. 2 numaralı bildiriyle ülke genelinde saptanan 13 sıkıyönetim bölgesine 13 general sıkıyönetim komutanı olarak atanmış,⁵⁵ MGK Başkanı Kenan Evren, 21 Eylül 1980'de eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Bülent Ulusu'yu Başbakan olarak görevlendirmiş, aynı gün Bakanlar Kurulu olağanüstü bir hızla belirlenmiştir.⁵⁶

12 Eylül 1980 sonrasında Bakanlar Kurulu Kararıyla yapılan ilk yasaklama 4 Mayıs 1981 tarihinde gerçekleşmiştir. Toronto'da bulunan “Uluslararası İslam Birliği Öğrenci Teşkilatı” tarafından yayımlanan *El Ahbar* (Haberler) adlı Arapça derginin 15 Eylül 1980 tarihli 33. sayısındaki “*Türkiye Haberleri*” başlıklı bölümde, “Türkiye'deki yeni yönetimin çalışmaları hakkında asılsız haberler verilmiş, menfi propaganda, bölücülük ve din sömürücülüğü yapılmış,

⁴⁹ “Antikomünizm Demokrasi ve Halk Düşmanlığıdır”, *Sol Birlik*, 1 Ağustos 1985, s. 4.

⁵⁰ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

⁵¹ Bkz Ek: 4 a, 4 b.

⁵² BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

⁵³ Yusuf Ziya Keskin- Gülsemin Akın, “12 Eylül Ara Rejimi Döneminde Türkiye'de Siyasi Gelişmeler (1980-1983)”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.26, Sonbahar 2020, s. 704.

⁵⁴ *Millî Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi*, C.1, I. Birleşim, 19.9.1980, s. 5.

⁵⁵ “Silahlı Kuvvetler Yönetime El Koydu”, *Milliyet*, 12 Eylül 1980, s. 1.

⁵⁶ Bedirhan Toprak, “12 Eylül Darbesi”, *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları, C.3 İstanbul 2005, s. 517.

Atatürk İlkeleri ve laik Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde yazılar kaleme alınmıştır.” Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla tercüme edilen derginin yasaklamaya neden olan bölümleri şu şekildedir;

“Kaddafi Orta Doğu’da bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını ve bu devletin Türkiye, İran ve Arap ülkeleri ile işbirliği halinde olmasını desteklediğini açıkladı.”, “Türkiye’deki Askeri İktidar MSP zamanında açılmış olan İmam Hatip Okullarını kapattırdı, toplam 3000 okuldan halen 60 tanesi açık durumda.”, “Askeri İktidar önceki hükümetler zamanında Ayasofya Camiinde namaz kılınmak için açılmış olan odalardan birisini kapattı.”, “Askeri iktidar İstanbul Üniversitesi, Eczacılık Fakültesindeki Müslüman Öğretim Üyeleri ve öğrencilerine karşı çok tehlikeli bir uygulama başlatmıştır.”, “Uluslararası Af Örgütü’nün açıkladığına göre Türkiye’de son askeri ihtilalden beri tutuklu buldukları yerde 8 kişinin ve işkence sonucu 4 kişinin öldüğü belirtildi.”, “Avukatlar, Askeri Mahkemelerde bazı işkencelerin yapıldığını protesto ediyorlar, Başbakan Bülend Uslu’da ülkesindeki siyasi tutuklulara karşı işkence yapıldığını itiraf etmiştir.”, “Türk İnkılabından beri Türkiye’deki siyasi baskı kurbanlarını sayısı 132 kişiyi bulmuştur. Tutuklananların sayısı ise çok fazladır.”, “Avrupa İslam Cemiyeti halen tutuklu bulunan MSP Başkanı Necmettin Erbakan ve arkadaşlarını savunmak üzere tanınmış avukatlardan birinin savunması için gönderilmesine izin verilmesini, Müslümanların serbest bırakılmalarını veya açık olarak sivil mahkemelerde yargılanmalarını Türk Hükümetinden istemiştir.”, “Yeni Hükümetin yaygın işlerinden biridir Trabzon’daki Karadeniz Üniversitesinde bulunan öğretim üyeleri ve öğrencilere karşı aldığı karardır ki, başını açmayan ve sakalını kesmeyen öğretim üyeleri ve öğrenciler fakülteye giremezler.”, “Askerler tam teçhizatlı bir şekilde Türkiye’nin şehir ve kasabalarına girerek, büyük bir tezahürat ve selamlamalar içinde her köye Atatürk’ün heykelini hediye etmektedirler. Sanıyorlar ki bu uygulamalarla açlıktan ve pahalılıktan kıvrananların hayat seviyelerini yükselteceklerdir”.⁵⁷

Konuyla ilgili ikinci yasaklama 7 Ağustos 1981 tarihinde yapılmıştır. *Umut* adlı dergi, *Türkiye Gerçeği* ve *Yeni Hedef* adlı gazeteler MGK’nın icraatını eleştirdikleri gerekçesiyle yasaklanmıştır. Frankfurt’ta faaliyette bulunan “Avrupa Türkiye Halk Birlikleri Federasyonu” yayın organı olan *Umut* dergisi halk üzerine baskı ve işkence yapıldığını, basına sınırlamalar konulduğunu, Türkiye’deki uygulamaların antidemokratik olduğunu, MGK’nın bulanık bir siyaset yürüttüğünü iddia etmiştir. Hollanda’da “Yurtdışı Vatanseverler Birliği” tarafından basılan, *Türkiye Gerçeği* adlı gazete ise 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin zamanla amacından saptırıldığını, siyasete yabancı olan ordunun içten ve dıştan yapılan yönlendirme teşebbüslerinin kısmen de olsa etkisinde kaldığını ileri sürmüştür. Ayrıca gazeteye göre Türkiye Komünist Partisi taraftarı suçlular serbest gezerken, milliyetçi fikir mahkûm edilmiştir.⁵⁸ Söz konusu yayınların Türkiye’deki yeni yönetimin çalışmalarını eleştirdiği tespit edildiğinden MGK’nın 52 numaralı bildirisine uygun olarak Türkiye’ye sokulması ve dağıtılmasının sakıncalı olduğuna karar verilmiştir. Böylelikle yasak kararlarına MGK’nın 52 numaralı bildiri⁵⁹ de dahil olmuş ve bu bildiriye uygun olmayan yayınlar 15 Temmuz 1950 tarihli 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 31. maddesine dayanılarak Bakanlar Kurulu Kararı ile yasaklanmıştır.

⁵⁷ BCA, 30.18.1.2/423.287.10.

⁵⁸ BCA, 30.18.1.2/431.343.7.

⁵⁹ Millî Güvenlik Kurulu’nun 52 Numaralı Bildirisi: “Eski parlamenterlerin, siyasi parti yöneticilerinin ve mensuplarının dünkü, bugünkü ve gelecekteki durumları konu yaparak beyanlarda buldukları, yorumlar ve yayınlar yaptıkları görülmekte, umumi yerlerde siyasi gösteri izlenimi veren özel toplantılar düzenleyerek bunu siyasi amaçlarla kamuoyuna yansıttıkları izlenmektedir. Bu nedenlerle 12 Eylül Harekatı’nın amaçlarına bir an önce ulaşmasını sağlamak amacıyla her kademedeki, her türlü siyasi parti faaliyetleri ile birlikte aşağıda açıklanan hususlar yasaklanmıştır. Faaliyetleri yasaklanmış bulunan siyasi partiler ve parti mensupları arasındaki siyasi çekişmelerin sürdürülmesi, 11 Eylül 1980 tarihinde parlamento üyesi bulunan siyasi parti mensupları ile her kademedeki siyasi parti yöneticisi ve mensuplarının Türkiye’nin geçmiş ve gelecek hukuki veya siyasi yapısıyla ilgili olarak kendi anlayışları doğrultusunda sözlü ve yazılı beyanda bulunmaları veya makale yazmaları ve bu amaçlarla toplantı yapmaları, Sıkıyönetim uygulamalarına ilişkin olarak Sıkıyönetim Komutanlarının koyduğu yasakların ve aldığı kararların herhangi bir şekilde tartışılması Kamu davası açılıncaya kadar haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılan siyasi parti, işçi teşekkülleri, meslek kuruluşları, dernek ve siyasi kişilerle ilgili olarak kamuoyunu yanıltıcı ve ilgilileri etkileyici yazı yazmak, sözlü ve yazılı beyanda bulunmak, yorumlar yapmak, açılan kamu davalarında verilecek olan mahkûmiyet veya beraat kararları kesinleşinceye kadar ilgilileri suçlayıcı veya savunucu herhangi bir yorum ya da yayında bulunmak... Bu kararla konulan yasaklara uymayanlar hakkında, fiilleri başka bir suç oluştursa dahi, ayrıca 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 16’ncı maddesi uyarınca yasal işlem yapılacaktır” *Resmî Gazete* , 5 Haziran 1981, S.17361.

1982 yılı yönetim karşıtı yayınlar yoğun olarak takibe alınmış ve 42 yayın yasaklanmıştır. İlk olarak, Federal Almanya'da faaliyette bulunan "Millî Devlet ve Demokrasi Yolunda Birlik Cephesi" adlı kuruluş tarafından çıkarıldığı anlaşılan *Kenan Evren'e Açık Mektup*,⁶⁰ *Vatanseverler Niçin Yürüdü* adlı broşürlerle, *Yazık Olur Vatana ve Bizden Söylemesi* isimli şiirler Devlet Başkanı Kenan Evren hakkında asılsız ve mesnetsiz iddialara yer verdiği gerekçesiyle 1 Ocak 1982 tarihinde yasaklanmıştır. *Vatanseverler Niçin Yürüdü* adlı broşürdeki şu satırlar dikkate değerdir.

"17 Ekim 1981 Cumartesi günü Bonn Şehri, on binlerce vatansever, milliyetçi Türk insanının haklı ve güresine şahit oldu... Saatlerce süren sağanak yağmura rağmen, 17 Ekim günü on binleri Bonn'a sürükleyen kuvvet; yıllardır soysuzlaştırmak, yozlaştırmak ve kendi özünden koparılmak istenen bir milletin kendi kaderine sahip çıkma arzusuuydu. Asrımızda bütün insanlığı ülkemizin dünya üzerindeki yeri ve önemi dolayısıyla özellikle Türk milletini; bağımsızlığı, devlet varlığı vatani ve diğer bütün mukaddesleriyle birlikte tehdit eden komünizm tehlikesi karşısında direnmek gibi millî bir vazifeyi yerine getirmek maksadıyla on binler Bonn'da toplandı... Yıllardır bu milleti Müslümanlığından Türklüğünden koparmanın acı sonuçlarını içimiz kan ağlayarak yaşamadık mı? Sanki millet ve vatanımızı tehdit eden tehlikeler karşısında şimdiye kadar gafil kaldığı yetmemiş, üst üste işlenen hatalar yüzünden devletimiz yok olma noktasına gelmemiş gibi halâ bir yılı aşkındır milletin gözüne kül serpmekten öteye gitmeyen Evren yönetimini uyarmak için on binlerce vatansever yürüdü..."

Laikliği dinsizlik gibi anlayıp, laikliğin ithal edildiği Avrupa ülkeleri kadar bile dine önem vermeyen icraatların sahiplerine on binler Bonn'da sordu. Dinsiz millet olur mu? Ortaöğretime konan Kur'an dersleri kaldırılıyor, din dersleri mecbur edilecek denip arkasından uygulamaya bir yıl sonra başlanacağı söyleniyor..."⁶¹

Broşürden de anlaşıldığı üzere 12 Eylül yönetimi ne sol ne de sağ görüştekileri memnun etmemiştir.

Belçika'da "Hristiyan Sendikalar Konfederasyonu" tarafından Türk işçileri için aylık olarak yayınlanan *Emek* adlı gazetenin Eylül 1981 tarihli nüshası 15 Ocak 1982 tarihinde yasaklanmıştır. Adı geçen gazetede "*Türkiye'de Darbe Sonrası*" başlığı altında Türkiye'nin politik ve ekonomik durumu eleştirilmekte, sendikal hakların ve basın özgürlüğünün yok edildiği ileri sürülerek MGK "cunta" olarak nitelendirilmekte, yasama, yürütme ve yargı erklerinin cuntanın elinde toplandığı ifade edilmektedir. Ayrıca 12 Eylül 1980'de Türk ordusunun yönetime el koyarak, 5 Generalden oluşan MGK'nın parlamento ve hükümetin tüm yetkilerini üstlendiği, siyasi partilerin görevlerine son verdiği, basın ve kitle iletişim araçlarını kontrol altına aldığı; sendika yöneticileri, militanlar ve işçilerin tutuklandığı belirtilerek ordu eleştirilmiştir. MGK'nın politik ve ekonomik alanda hiçbir başarıya ulaşamadığı, Kürtlerin ağır baskılara maruz kaldığı, 200.000'den fazla insanın Askeri hapishanelerde işkence gördüğü, resmî açıklamalara göre 20 kişinin işkencede öldüğü iddia edilmiştir.⁶²

Türkiye'de basın ve yayın aracılığıyla yapılan kara propagandayı engelleyen en etkili yöntemlerden biri Bakanlar Kurulu yasaklamalarıdır. Bunun dışında sıkıyönetim komutanlıkları, valilik ya da emniyet birimleri vasıtasıyla birçok lokal karar da uygulanmıştır. Ancak yasağın bütün ülkeyi kapsamaması Bakanlar Kurulu Kararı ile gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Bu kapsamda aşağıda vereceğimiz örnek dikkate değerdir. Zira adı geçen yayınların yasaklanması için talep doğrudan 2. Ordu ve Konya Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan İçişleri Bakanlığı'na yapılmıştır. Kendi ideolojileri doğrultusunda kamuoyu oluşturmak amacıyla asılsız ve yersiz iddialar ileri sürdüğü ve yönetim aleyhinde yazılara yer verdiği belirlenen sağ ve sol akımlı söz konusu yayınların Türkiye'ye girişi 31 Mart 1982 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır. Yasaklanan bu yayınlardan bazıları şunlardır: *Türkiye'de Terör, Bölücülük ve Demokrasi, Alparslan Türkeş'in Kızıl Savcılara Cevabı, MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in Millî Güvenlik Kurulu'na*

⁶⁰ Bkz Ek: 5 a, 5 b.

⁶¹ BCA, 30.18.1.2/444.424.9.

⁶² BCA, 30.18.1.2/443.419.8.

*Mektupları, Türkes Konuşuyor, Türkiye'deki Gelişmeler ve Dış Faktörler, 12 Eylül'den Sonra Suçlanan MHP Affedilen CHP, Vatansever İşçi ve Öğrenci Kardeşlerimiz, Fikir ve Kültür Dergisi Ocak, Türk Federasyon'dan Haberler, Gönül Seferberliğine Çağrı, Vatana Hasret, Roja Nu, Denge Şorış'lı Kürdistan, 1 Mayıs'a Doğru, Devrimin Sesi, Emegın Sesi, Faşist Cuntaya Karşı Yürüyüşe Katılım, Libya'da Partizan Taraftarlarının Çıkardığı Broşür, Seminere Katılım, Atif (Almanya Türkiyeli İşçiler Federasyonu), İlticacılar Üzerindeki Baskılara Son, Cuntaya Hayır.*⁶³

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında Türkiye'de kalan pek çok sanatçı, şair, yazar sansüre maruz kalmıştır. Lakin bunlar Bakanlar Kurulu Kararlarına yansımamıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu dönemdeki yasaklar çoğunlukla sıkıyönetim komutanlıkları aracılığıyla gerçekleşmiştir. Yapılan sansürün basında yer alması ise zaten yasaktır. Bu nedenle tam bir listeye ulaşmak imkansızdır. Ancak o yıllarda yurt dışında yaşayan isimlere uygulanan sansür Bakanlar Kurulu Kararlarına yansımıştır. Bu kapsamda Arif Ozan olarak tanınan Arif Şirin sık sık sansürlenmiş bir isim olarak karşımıza çıkmıştır. Şaire ait *Kim, Düşünün, Kara Gün* ve *1 Numaralı Mahkeme Heyeti* adlı şiir ve bildiriler 21 Haziran 1982 tarihinde yasaklanmıştır. Kararın gerekçesi olarak söz konusu yayınların devletin yargı organlarına alenen hakaret eden tehdit mahiyetindeki sözlerle ve iddialara yer vermesi gösterilmiştir.

"Mahkeme değilse şartlanmış yönde, neden yapılmıyor millet önünde..?"

Bu alçak yargının Türk tarihinde, kirini düşünün...Haktan şaşmayın..!

...

Mahkeme politik... Hukuksa süsü, bugün belki hoştur davulun sesi,

*Demedi demeyin; benden demesi, yarım düşünün...Haktan şaşmayın..."*⁶⁴

Ayrıca yine aynı kararlar Ozan Arif'e ait C-5 adlı şiir de devletin güvenlik kuvvetleri ile yargı organlarını aşağılayıcı ve küçük düşürücü içeriği nedeniyle yasaklanırken Federal Almanya'da basılan ve T.C. Merkez Bankası Genel Müdürlüğüne gönderilen adı belirtilmemiş bir gazete de yasaklanmıştır. Yasaklamanın gerekçesi ise gazetenin MGK'nın 52 Numaralı Bildirisine aykırı olarak eski parlamenterlerin, siyasi parti yöneticilerinin ve mensuplarının dünkü, bugünkü ve gelecekteki durumlarını konu alan yazılara yer vererek, faaliyetlerine son verilmiş siyasi partiler ve mensupları arasındaki siyasi çekişmeleri sürdürür mahiyette görüşler ileri sürmesidir. 21 Haziran 1982 tarihli karar ile yasaklanan son yayın ise Şam'da basılan *En-Nezir* (Adak) adlı dergidir. Dergi, yöneticileri eleştiren ve halkı yönetime karşı kışkırtan içeriği nedeniyle sakıncalı görülmüştür.⁶⁵

22 Haziran 1982 tarihinde alınan karar ise sinemaya uyarlanması sonrasında Türkiye'nin uluslararası imajını uzunca bir süre karalamış olan *Nacht Express* (Gece Yarısı Ekspresi) adlı kitap ile ilgilidir. Türkiye'de esrar kaçakçılığı yaparken yakalanan Amerikalı Billy Hayes'in tutuklu olduğu hapisaneden kaçışını konu alan söz konusu kitap Türk toplumunu, yargı organlarını ve polisi rencide edici ve gerçeklere aykırı bir tarzda kaleme alındığı, Türkiye aleyhtarı fikirlere ve sözlerle yer verdiği gerekçesiyle yasaklanmıştır.⁶⁶

Atatürk'e karşı olduğu bilinen Dr. Rıza Nur'un hatıratını yayınlayan ve "Kuveyt İctimai İslah Cemiyeti" tarafından Arapça olarak çıkartılan *El-Müctema* adlı dergi Atatürk hakkında asılsız iddialarda bulunduğu için 8 Kasım 1982 tarihinde alınan kararlar yasaklanmıştır. Aynı kararlar sansürlenmiş bir başka yayın ise *Ulusal Bağımsızlıktan Yana Demokratik Bir Anayasa* adlı bildiridir. Söz konusu bildiri, hazırlanan Anayasa Taslağını, "Türkiye halkı için çağdaş, dünya

⁶³ BCA, 30.18.1.2/448.453.10.

⁶⁴ Arif Şirin, "Düşünün", <https://www.antoloji.com/dusunun-siiri/?siralama=p> (E.T. 08.07. 2021).

⁶⁵ BCA, 30.18.1.2/455.495.4.

⁶⁶ BCA, 30.18.1.2/455.498.9.

açısından gerçek bir utanç belgesi” olarak yorumlamış, “cuntanın zorbalığından korkarak böyle bir anayasanın yasallaşmasına göz yummak, halkımıza ve dünya demokrasi güçlerine ihanettir...” ifadelerine yer vermiştir. 8 Kasım 1982 tarihinde yasaklanan diğer yayınlar ise *Var Vag-Yolumuz-Demokratik Sol İşçi Gazetesi* ve *İGM Metall Tr Haberler-Türk Emekçileri İçin Metall'den Seçme Yazılar* adlı gazeteler ile *Bir Taslağın Destanı* ve “... ve 8 Haziran'da Geçti” adlı şiirlerdir. İsveç'ten yollanılan ve Türkçe olarak yayınlanan *Var Vag-Yolumuz-Demokratik Sol İşçi Gazetesi* Türkiye'nin yönetimini, dikta rejimi olarak nitelendirdiği için; *İGM Metall Tr Haberler-Türk Emekçileri İçin Metall'den Seçme Yazılar* isimli gazete ise 12 Eylül 1980 tarihinden sonra tutuklanan siyasi suçluların cezaevlerinde ağır işkencelere maruz kaldıkları, avukatları ve aileleriyle görüştürülmedikleri ve savunmalarını yapamadıklarını iddia ettiği için yasaklanmıştır. Ozan Arif tarafından Frankfurt'ta yazılan *Bir Taslağın Destanı* ve “... ve 8 Haziran'da Geçti” adlı şiirler ise ülke yönetimine ve Türk Ordusu'na ağır ithamlarda bulunduğu, anayasa taslağını hakarete varan sözlerle tenkit ettiği için yasaklanmıştır.⁶⁷ *Bir Taslağın Destanı* adlı şiirin ilgi çeken dizeler şu şekildedir.

“Taslağı yazanlar gökten mi inmiş

Yavrular bu işi nereden öğrenmiş! Bu devlet ne millî ne de değilmiş.

...

Her devrin itleri siz halâ susun, yaltakçısı olun beş on deyyusun.

Taslağın içinde gazete, basın. Kökünden kesilmiş dile benziyor...⁶⁸

12 Eylül askeri müdahalesi sırasında yaşandığı iddia edilen ve uluslararası arenada Türkiye'yi zor durumda bırakabilecek içerikteki yayınlar sıklıkla sansürlenmiştir. Şerafettin Kaya tarafından yazılan *Diyarbakır'da İşkence* adlı kitap bu kategoride değerlendirilebilir. Atatürk, MGK ve güvenlik kuvvetlerine hakaret ettiği gerekçesiyle 14 Aralık 1982 tarihinde yasaklanan kitapta ayrıca Şerafettin Kaya'nın Diyarbakır Hapishanesinde tutuklu olarak kaldığı sürede kendisine yapıldığını ileri sürdüğü işkenceler aktarılmıştır.⁶⁹ 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden sonra yurtdışına kaçan aşırı sol örgüt mensuplarının Federal Almanya'da çıkarttıkları *Yabanel* adlı dergi, Türkiye'deki yönetimi “Faşist Diktatörlük” olarak nitelendirmesi, işkencenin adeta bir kural haline getirildiği ileri sürülerek polis, jandarma ve MİT yetkilileri ile birlikte bütün yöneticileri suçlaması nedeniyle 19 Ocak 1983 tarihinde yasaklanmıştır. Aynı kararlar, Türkiye aleyhindeki içeriği sebebiyle “Devrimci-Yol” örgütü tarafından Almanya'da çıkarılan *Devrimci İşçi* adlı gazetenin Türkiye'ye girişi men edilmiştir.⁷⁰ 9 Mayıs 1983 tarihinde alınan kararla *La Missione Dei Frati Minori In Turchia E Gracia* (Türkiye ve Yunanistan'daki Fransisken Misyonları) adlı İtalyanca kitap tarihi gerçekleri çarpıtan ve konu ile ilgili güncel uygulamalara ters düşen görüşlere yer verdiği için yasaklanmıştır. Aynı kararlar, Federal Almanya'da basılan *Tevhid* adlı Türkçe, Arapça, Urduca ve Almanca dillerindeki bülten Atatürkçülüğe aykırı konuları kapsadığından yasaklanırken, *Askeri Faşist Diktatörlüğe Karşı Yürüyüş ve Mitinge Çağrı*, *Faşist Cuntaya Karşı Halkımızın Demokratik Halk Devrimi Mücadelesiyle Dayanışma Gecelerine Katılalım*, *Nubar Yalım Yoldaş Faşist Cuntanın Diplomat Maskeli Eli Kanlı Katilleri Tarafından Hunharca Katledildi*, adlı Türkçe yayınlar da Türkiye Cumhuriyeti Aleyhindeki miting ve toplantılara çağrı niteliğindeki bildiriler olup, bölücü, yıkıcı ve 12 Eylül askeri müdahalesini kötüleyen içerikleri nedeniyle yasaklanmıştır.⁷¹

Federal Almanya'da basılan *Kitle* adlı dergi Türkiye yönetimini diktatörlük olarak nitelendirdiği için, Kanada'da yayınlanan *Merhaba* adlı dergi ise TRT ve Millî Eğitim Bakanlığı

⁶⁷ BCA, 30.18.1.2/464.563.1.

⁶⁸ Arif Şirin, “Bir Taslağın Destanı”, <https://www.antoloji.com/dusunun-siiri/?siralama=p> (E.T. 08.07. 2021).

⁶⁹ BCA, 30.18.1.2/467.585.6.

⁷⁰ BCA, 30.18.1.2/469.7.7.

⁷¹ BCA, 30.18.1.2/480.67.3.

icraatının tamamen “Allahsız ve gayri millî” olduğunu, Türk halkının Kemalizm adı altında uyutulduğunu, halkın %92’sinin anayasayı kabul ederek insani haklarının feshedilebileceğini kabul ettiğini içeren yorumları nedeniyle 31 Ağustos 1983 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.⁷² Dergide “İş başındaki faşist generaller Cuntası süngü zoruyla geçirtmiş olduğu kölelik belgesini anayasa diye tanıtarak zulmüne ve zorbalığına hukuki kılıf geçirtme çabasını, şimdi de bu belge doğrultusunda hazırlanacak seçim ve siyasi partiler kanunuyla sürdürmektedir...”⁷³ denilmiştir.

Konuyla ilgili olarak 1983 yılındaki son kararlar Kıbrıs’ın Rum Kesiminde yayınlanan *Kıbrıs Bülteni* adlı yayını Türkiye’nin 1974’te yapmış olduğu Kıbrıs Barış Harekati’nin istila ve işgal olarak nitelendirerek Rumların görüşlerini tek taraflı olarak savunduğu için 10 Kasım 1983 tarihinde yasaklanmıştır.⁷⁴ Almanya’da Türkçe olarak basılan *Diyarbakır Zindanlarında Katliam* adlı bildiri, 6 Kasım 1983 seçimlerinin halka baskı yapılarak gerçekleştirildiğinden demokrasiye atılmış bir adım olmadığı, cezaevlerinde bulunan siyasi mahkûmlara işkence edildiği ve bu nedenle Diyarbakır’da bir çok mahkûmun öldüğü belirtilerek gerçek dışı beyanlarda bulunduğu gerekçesiyle 8 Ağustos 1984 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.⁷⁵ Federal Almanya’da Türkçe olarak yayınlanan *Gerçek* adlı derginin Hava Kuvvetleri eski komutanı ve Cumhurbaşkanlığı Danışma Konseyi üyesi Tahsin Şahinkaya hakkında küçük düşürücü, yersiz iddialara yer verilmesi; Türkiye’deki yetkililer aleyhinde yurt dışındaki komünist örgütler tarafından sürdürülen yıkıcı, bölücü propagandanın devamı olarak görülmesi ve millî birlik ve beraberlik ruhunu zedeleyici ideolojik nitelikteki propagandayı içermesi nedeniyle 2 Mayıs 1984 tarihinde yasaklanmıştır. Federal Almanya’da Türkçe olarak yayınlanan *Bedelli Askerliğin İçyüzü* adlı kitap da yurtdışında çalışan Türk işçilere uygulanan bedelli askerliği tenkit ettiği, alınan paranın fazla olduğunu ve bedelin indirilmesi için protestolar yapılması gerektiğini telkin ederek vatandaşları millî bir görev olan askerlikten soğutmaya çalıştığı için yasaklanmıştır.⁷⁶

Yunanistan’da Yunanca olarak basılan ve “Cumhurbaşkanı Kenan Evren Ankara/Türkiye” adresine gönderilen kartpostal, yıkıcı ve bölücü mihraklar paralelinde yazılar içermesi nedeniyle 10 Ekim 1984 tarihinde,⁷⁷ Bülent Ecevit tarafından yazılıp KKTC’de basılan *Bağımsızlık ve Özgürlük* adlı kitap ise “12 Eylül askeri müdahalesinin dayandığı prensipler ve uygulamaları tenkit eder mahiyette ifadelere yer verdiği ve 2969 sayılı kanuna muhalefet ettiği” gerekçesiyle 23 Ekim 1984 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.⁷⁸

Almanya’da İngilizce ve Almanca olarak basılan *Novum Gebrauc-Hsgraphik (11/1984)* adlı dergi Türkiye’yi küçük düşürücü resimlere yer verdiği için 11 Şubat 1985 tarihinde,⁷⁹ Almanya’da Josef Bauer tarafından yazılan *Die Türken’in Österreich* adlı kitap Türk milleti hakkında “vahşi Türk canı Türk” gibi “gerçek dışı insafsız ve küçük düşürücü” ibarelere yer vermesi nedeniyle 11 Nisan 1985 tarihinde yasaklanmıştır. Aynı kararla, Almanya’da Türkçe olarak basılan *Yazın* adlı dergi yıkıcı, bölücü fikirlere yer vermesi, Türk vatandaşlığından çıkarılan Yılmaz Güney’den övgü ile bahsetmesi, devlet ve hükümet büyüklerini ve icraatlarını tenkit etmesi ve Türk Hükümetini terörist olarak nitelemesi nedeniyle yasaklanmıştır.⁸⁰

Yugoslavya’da Türkçe olarak basılan *Çevren (Aralık 1984 No:44)* adlı dergi, Türk halkına bölücü ve kışkırtıcı mesajlar verdiği için, 2 Temmuz 1985 tarihinde,⁸¹ *İslamcı Gençliği El Kitabı*

⁷² BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

⁷³ “Faşist Generallerden Demokrasi Beklenemez”, *Kitle*, 9 Ocak 1983, s. 1.

⁷⁴ BCA, 30.18.1.2/495.147.4.

⁷⁵ BCA, 30.18.1.2/514.249.1.

⁷⁶ BCA, 30.18.1.2/507.214.2.

⁷⁷ BCA, 30.18.1.2/518.274.4.

⁷⁸ BCA, 30.10.1.2/519.278.6.

⁷⁹ BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

⁸⁰ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

⁸¹ BCA, 30.18.1.2/534.375.3.

adlı yayını ise Türkiye'nin yönetim biçimini ve gençlerin yetiştirilmesini beğenmediği ve gençleri yönetime karşı ayaklanmaya teşvik ettiği için 4 Aralık 1985 tarihinde yasaklanmıştır.⁸²

1986 yılına gelindiğinde konu ile ilgili herhangi bir karar alınmadığını 1987 yılında ise 5 yayının sakıncalı olarak belirlendiğini görmekteyiz. İlk olarak 5 Şubat 1987 tarihinde *Darbeye Adım Adım* ve *Berxwedan* adlı yayınlar yasaklanmıştır. İsveç'te yayınlanan *Darbeye Adım Adım* adlı kitap "Türk güvenlik kuvvetlerini kontrgerilla, devlete karşı işlenmiş fiilleri ilerici demokratik hareketler ve bu suçların faillerini de masum insanlar olarak nitelendirmektedir. Kısaca devletin kendisini koruması için aldığı bütün tedbirlere karşı çıkmakta, buna karşılık devlete karşı işlenen bütün fiiller teşvik edilmekte ve dolayısıyla halk kışkırtılmaktadır." *Berxwedan* adlı gazete ise "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, millî egemenliğe ve Cumhuriyet'in varlığına aykırı" yayın yapmakta, yalan beyanlarla Türkiye'yi küçük düşürücü fikirler ileri sürmektedir.⁸³

12 Eylül askeri müdahalesi sonrası demokratik hak ve hürriyetlerin kısıtlandığı, askeri yönetimin her şeye müdahale ettiği ve işkence iddialarına yer verdiği gerekçesiyle *Modell Türkei Ein Land Wird Kaputtsaniert*, *İslam Weltbedrohung Durch Fanatismus*, *Die Türkei* adlı kitaplar ile *Tebliğ* ve *Toplum* adlı dergiler, Mustafa Kemal Atatürk aleyhindeki görüşleri ve "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, millî güvenliğe aykırı" içeriği nedeniyle 5 Mart 1987 tarihinde yasaklanmıştır.⁸⁴

3. İran İslam Devrimi ve Şiflik Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

İran İslam Devrimi 1980 Askeri Darbesi'ne zemin hazırlayan olaylar içerisinde en az komünizm tehlikesi kadar etkili olmuştur. İran'da Batı yanlısı Şah yönetimi 1 Şubat 1979 tarihinde yıkılmış, 4 Kasım 1979 tarihinde ise Amerika'nın Tahran Büyükelçiliği işgal edilmiştir. Bu durum Batı için Türkiye'yi daha da önemli ileri bir karakol haline getirmiştir.⁸⁵

İran'da 1979 yılında yaşanan yönetim değişikliği ve ideolojisi Türkiye'nin hassasiyetleri arasına girmiş, konu ile ilgili olarak 55 yayın yasaklanmıştır. İlk olarak 15 Ocak 1982 tarihinde alınan karar ile *Dede Korkut* adlı derginin 7. sayısı ile *İnkılâp Yolunda* adlı derginin 7, 8 ve 9. sayıları yasaklanmıştır. Söz konusu yayınlarda İran İslam Devrimi ve Humeyni övülerek bütün Müslümanlar cihada çağırılmıştır. *İran İslam Cumhuriyeti Kurucusu ve Lideri İmam Humeyni'nin Hacc Mesajı* adlı broşür ise bütün Müslümanların bir araya toplanmasını ve İran'daki rejimin tüm İslam ülkelerinde uygulanması gerektiğini vurguladığı için 1 Şubat 1982 tarihinde yasaklanmıştır.⁸⁶ "İran İslâm Cumhuriyeti İrşad-ı İslâmi Bakanlığı" tarafından Türkçe konuşan Müslümanlara hitap edebilmek ve irtibat sağlamak amacıyla Türkçe olarak basılan *İslam Çağrısı* adlı derginin ülkeye girişi 31 Mart 1982 tarihinde men edilmiştir. Dergide İran İslam Devrimi'nin diğer İslam topraklarında da örnek alınması gerektiği ifade edilerek İslam Devrimi sağlanırsa kapitalizm, nasyonalizm, Siyonizm, faşizm, laiklik ve demokrasi gibi bütün "küfür düzenlerinin" ortadan kalkacağı ileri sürülmüştür.⁸⁷ Konuyla ilgili bir başka karar ise 21 Haziran 1982 tarihinde alınmıştır. İran Ulaştırma, Telefon, Telgraf Bakanı Murtaza Fesva imzalı *Müslüman Kardeşlerim* adlı bildiri, İran'daki devrimin dünyada İslam Devrimi olarak örnek teşkil ettiği ve büyük başarılarla ulaştığı anlatılmıştır. Ayrıca bildiri emperyalist güçler tarafından aldatılan bazı gruplarla mücadele etmek amacıyla bütün Müslümanlar komünizm ve emperyalizme karşı savaşa çağırılmıştır.⁸⁸

⁸² BCA, 30.18.1.2/544.421.9.

⁸³ BCA, 30.18.1.2/570.568.10.

⁸⁴ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

⁸⁵ Türe, *age*, s. 59.

⁸⁶ BCA, 30.18.1.2/444.424.8.

⁸⁷ BCA, 30.18.1.2/447.450.7.

⁸⁸ BCA, 30.18.1.2/455.495.4.

İran'daki rejim değişikliğinin 3. yıl dönümü dolayısıyla yapılan çeşitli miting ve toplantılardaki konuşmaları ve konferansları ihtiva edip siyasi bir muhtevaya sahip olduğu, belirlenen 11 kitap ve dergi cinsinden yayının Türkiye'ye girişi 22 Haziran 1982 tarihinde menedilmiştir. Tahran'da basılıp Erzurum İran Konsolosluğu tarafından Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi öğretim üyelerine gönderilen *İslam; İzzet Keramet Mükemmel İnsanlık Yoludur, Lider Humeyni ve 22 Behmen, Mesihin Doğumu Bayramında İran Devrimi Risalesi, Lider Humeyni ve 17 Şehrayir, Lider Humeyni, Lider Humeyni ve 12 Ferverdin, Lider Humeyni ve Beynelminel Hac Toplantısı, Lider Humeyninin Hayatından Bölümler, Şehit Cumhurbaşkanı Recainin Hayatından Bir Nebze, İnsan Değiştirmenin Eksenidir, İran'da İslam Devriminin Sonuçları* adlı dergi ve kitapların İran'ın yeni rejiminin başarılarını anlatarak propaganda yaptıkları belirlenmiştir.⁸⁹ Aynı gün alınan bir başka kararla *İmam, Message of Revolution* (Devrim Mesajı), *Le Message de l'İslam* (İslam Mesajı), *Serveş Lil Alemler İslam* (İslam Alemi İçin) adlı dergiler ve *A Biography Of Martyr Ayatullah Beheshti* (Şehit Ayetullah Behesti'nin Bir Biyografisi), *A Biography Of İmam Khomenini* (İmam Humeyni'nin Biyografisi), *İdeology, Culture and The Revolution* (İdeoloji, Kültür ve Devrim), *The Dawn of The İslamic Revolution* (İslam Devriminin anlaşması), *İmam Khomeini's Message For* (İmam Humeyni'nin Mesajı) adlı kitaplar yasaklanmıştır. Söz konusu yayınlarda Humeyni ve İslam Devrimi hakkında bilgi verilmiş, İran'daki yeni rejimle birlikte gerçekleşen sosyal, ekonomik, kültürel değişiklikler övülmüş, bu değişimler İslami kurallarla bütünleştirilmiş ve İslam Cumhuriyeti en iyi rejim olarak nitelenmiştir.⁹⁰ 1982 yılında hükümetin dışarıdan gelebilecek her türlü ideolojiye karşı ne kadar da tedirgin olduğu konuyla ilgili yapılan yasaklamaların yoğunluğundan anlaşılmaktadır. Bu hassasiyetin nedenlerinden biri Türkiye'nin sıkıyönetim koşulları altında idare ediliyor olması ve zaten kutuplaşmış durumda olan vatandaş arasında yeni görüşlerin yayılmasının engelleme çabasıdır. "İslam Devrimi" konulu her türlü yayını sakıncalı bulan hükümetin aynı yıl içerisinde din derslerini zorunlu hale getirmiş olması da dikkate değer bir başka husustur.

Konuyla ilgili olarak alınan kararlarda diğer başlıklar altında değerlendirdiğimiz yayınlardan farklı olarak dikkat çeken bir husus vardır. O da "İran İslam Devrimi ve Şiilik Propagandası" nedeniyle sakıncalı görülen yayınların doğrudan İran'daki resmi makamlar tarafından hazırlanmış olmasıdır. Örneğin İslami İrşad Bakanlığı tarafından yeni rejiminin propagandasını yapmak amacıyla yayımlanan ve dolayısıyla Türkiye'nin rejimi ve laiklik ilkesi ile bağdaşmadığına karar verilen *İslam Yolunda Savaş, Hakikati Aramak, Baas Partisi Cinayetleri, İman-Hicret-Cihad, İslam Açısından Laiklik* adlı kitaplar 20 Eylül 1982 tarihinde yasaklanmıştır.⁹¹ İran halkının çoğunluğunun mensup olduğu Caferi mezhebinin ve İran rejiminin, Türkiye'de propagandasını yapmak amacıyla hazırlandığı belirlenen *Barış Muhakkak Sağlanacaktır-Savaş ve Düşündürdükleri-Baas Partisi ve Cinayetleri* başlıklı broşür 8 Kasım 1982 tarihinde, *Mesaj* adlı aylık dergi ve Syed Husain M. Jafri tarafından yazılan *The Origins and Early Development of Shi'a İslam* (Şiilik İslam'ının ilk gelişimi ve Orijinleri) adlı kitap 14 Aralık 1982 tarihinde yasaklanmıştır.⁹²

Türkiye'de yeni anayasanın yürürlüğe girmesi sonrasında konu ile ilgili olarak alınan Bakanlar Kurulu Kararlarında yarı yarıya bir düşünüş gözlemlenmiş ve 1983 yılında sadece 17 yayın sakıncalı görülmüştür. Tahran'da basılan *Sorush (The Message Of The İslamic Revolution)* adlı dergi İslami temellere dayalı olarak İran'da gerçekleştirilen devrimin propagandasını yaptığı ve aşırı dinci görüşleri işlediği gerekçesiyle 19 Ocak 1983 tarihinde,⁹³ *War Against Revolution* (İhtilale Karşı Savaş) adlı kitap ise Şiiliğin ve Humeyni rejiminin propagandasını yaptığı gerekçesiyle 22

⁸⁹ BCA, 30.18.1.2/455.498.10.

⁹⁰ BCA, 30.18.1.2/455.499.1.

⁹¹ BCA, 30.18.1.2/461.538.8.

⁹² BCA, 30.18.1.2/464.563.1.

⁹³ BCA, 30.18.1.2/469.7.7.

Mart 1983 tarihinde yasaklanmıştır.⁹⁴ İran İslam Devriminin, diğer İslam ülkelerine örnek olması gerektiğini savunan *İslâm Devriminin Uyandırılması Konusunda Dersler* ve *Fi İran* adlı kitaplar ile *Hicret Edenlerin Sesi*, *El Mücahit* ve *Enneşretül Arabiye* adlı Arapça dergiler 9 Mayıs 1983 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır. Söz konusu yayınlarda, İran'daki bütün idamlar ve icraatlar Allah'ın emriymiş gibi değerlendirilmiş, Şiî mezhebi övülüp başka mezhepler anlamsız ve zayıf gösterilmiştir. Yasaklanan bir diğer yayın ise *İslamic Republic Party Weekly Bulletin* adlı İngilizce dergidir. "İran İslam Cumhuriyeti Partisi'nin" haftalık yayın organı olan dergi, Humeyni rejiminin propagandasını yapmış, İslami temellere dayalı olarak İran'da gerçekleştirilen devrimi övmüş, bölge üzerinde emperyalist güçlerin emelleri ve yaptıklarını kınayarak, savaştan dolayı Irak'ı ağır bir dille suçlamıştır. "İran İslam Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı Darel Tehvid" yayınları tarafından hazırlanan ve hadîs-i şerifleri Şiî düşünce çerçevesinde yorumlayarak Şiîlik propagandası yaptığı belirlenen *Nefehatü Risaliye* ve *Eş-Şahsiyyetül İslâmiye* adlı Arapça kitapçıklar, İran İslam Cumhuriyeti lehine Türkiye'de ve İslam aleminde kamuoyu oluşturmaya yönelik içerik barındıran *İran, İslam'a Aykırı Hareketleri Affetmeyecektir* ve *Ayetullah Muntaziri'nin Mesajı* adlı bildirimlerin de Türkiye'ye sokulması 9 Mayıs 1983 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.⁹⁵ Aynı yıl *The Ministry of Islamic Guidance, Islamic Republic Of Iran* adlı İngilizce Takvim 31 Ağustos 1983 tarihinde,⁹⁶ İslam devrim komitelerini anlatarak Humeyni'den İslam dünyasının lideri olarak bahseden *Islamic Revolution Future Path Of The Nations* (Ulusların Gelecekteki Yolu İslam Devrimi) adlı kitap, İran İslam Cumhuriyeti'nin "devrimi ihraç" politikası gereği bastırıldığı ve propaganda amacıyla Türkiye'ye gönderdiği belirlenen *Suverün Minel Harb, İbadüs Sevre, El Mer'etü' Avdetü'd Devri Fi Zill'il İslam* adlı kitaplar ile *Eş-Şehid Savt'üs Sevrat'il İslamiyye*, (İslam Devrimi'nin Sesi Eş Şehid) adlı dergi de 10 Kasım 1983 tarihinde yasaklanmıştır.⁹⁷

Konuyla ilgili olarak 1984 yılından itibaren sadece 4 karar alınmıştır. Bu durum Türkiye'nin bu alandaki tehdit algısının hafiflemiş olduğu yönünde yorum yapılmasına olanak sağlamaktadır. İran'da Arapça olarak yayınlanan *Tarik üs Sevre* (Devrimin Yolu) adlı dergi Şiî düşüncesinden hareket ederek Türk halkı arasında bölücülük yapan içeriği nedeniyle 2 Mayıs 1984 tarihinde,⁹⁸ *Keyhan* adlı dergi ise 11 Nisan 1985 tarihinde yasaklanmıştır. Söz konusu dergi Müslümanların, Şahlığın yıkılışına ve İran İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşuna katkılarını aktarmış, Türklerin de bu hareketi örnek almalarının önemini belirtmiştir. İmam Humeyni'nin rehber ve liderliğini anlatan dergi ayrıca daha önceden Bakanlar Kurulunca Türkiye'ye sokulması ve dağıtılması sakıncalı görülen yayınların da reklamını yapmıştır.⁹⁹

Son olarak *Bağdat Alimleri Kongresi* adlı Arapça kitap ve *Risaletü Tavdihi'l- Mesâil* adlı Farsça kitap Şiîlik propagandası yaparak millî bütünlüğü bozucu içeriklerinden dolayı 5 Mart 1987 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁰⁰

4. Hristiyanlık Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Cumhuriyet tarihi süresince Hristiyanlık propagandası nedeniyle yasaklamanın en fazla olduğu dönem 1980-1987 yılları arasındır. 1923-1932 arası konuyla ilgili yasaklama yapılmamış, ilk karar 1933 yılında alınmıştır. 1933-1939 aralığında 9, 1940-1949 aralığında 1, 1950-1959

⁹⁴ BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

⁹⁵ BCA, 30.18.1.2/480.67.3.

⁹⁶ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

⁹⁷ BCA, 30.18.1.2/495.147.4.

⁹⁸ BCA, 30.18.1.2/507.214.2.

⁹⁹ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

¹⁰⁰ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

aralığında 10,¹⁰¹ 1960-1973 aralığında 6¹⁰² yayın yasaklanmıştır. 1980 yılında 10¹⁰³ yayın yasaklanırken araştırmamıza dahil ettiğimiz süreçte 36 yayın yasaklanmıştır.

Türkiye'deki misyonerlik çalışmalarının tarihi kökenleri göz önüne alındığında misyonerliği Ermenilerden bağımsız olarak yorumlamak oldukça zordur. 1979-1985 yılları arasında Türkiye'de artan Ermeni terörü ile eş zamanlı olarak Hristiyanlık propagandası nedeniyle gerçekleşen yayın yasaklamalarının da artmış olması dikkate değer bir husustur.

Hristiyanlık propagandası gerekçeli ilk karar 19 Ağustos 1981 tarihinde alınmış ve Avrupa'nın değişik ülkelerinden posta yoluyla Türkiye'ye gönderilen *Değerli Arkadaş, Başlangıçta Allah, Yeryüzünde İlk Adam Öldürme, Kuvvetli Işık, Gerçek Yaşam* adlı broşür ve kitapçıklar yasaklanmıştır.¹⁰⁴

İnsanın barış ve mutluluk içinde yaşayabilmesi, öbür alemde kurtuluşa ermesi için Hristiyan olması gerektiği fikrini telkin eden ve Hristiyan misyonerlik teşkilatları tarafından Almanya'da bastırılan *Mukaddes Kitap Gerçekten Tanrı'nın Sözü Müdür?* adlı kitap ve *Krallığın İyi Haberi* adlı broşür 21 Haziran 1982 tarihinde,¹⁰⁵ *Ben Günah İşledim ve Tanrı İnsan Sorunları* adlı kitaplar 22 Haziran 1982 tarihinde,¹⁰⁶ *Tarassut Kulesi Yehova'nın Krallığını İlan Eder-Bütün Dinler İnanı Tanrıya Götürür Mü?*, *Tarassut Kulesi Yehova'nın Krallığını İlan Eder-Mukaddes Kitap Dünya Kudretleri Arasındaki Rekabeti Önceden Bildirdi Mi?*, *Tarassut Kulesi Yehova'nın Krallığını İlan Eder-Memnun Olmanın Sırrı Nedir?* adlı yayınlar ise 20 Eylül 1982 tarihinde alınan kararlarla yasaklanmıştır.¹⁰⁷

İsrail'den gönderilen ve Türkler arasında çalışacak ve yaşayacak olan yabancılara el kitabı olarak hazırlandığı belirtilen *A Witness Hand Book-For Persons Living Among Turks* adlı yayın 8 Kasım 1982 tarihinde,¹⁰⁸ *Zaman ve Sonsuz Olayı* adlı kitap ise 22 Mart 1983 tarihinde alınan kararlarla yasaklanmıştır. "Tanrı Bildirisini Yayma Derneği" tarafından Almanya'da yayınlanan *Zaman ve Sonsuz Olayı* adlı Türkçe kitap, İsa peygamber haricindeki bütün peygamberlere ayrı ayrı iftira atmış, sadece İsa peygamberi gerçek bir peygamber olarak kabul etmiş ve Allah'ın oğlu olduğunu ileri sürerek tanrılaştırmıştır.¹⁰⁹ Hristiyanlığı öven içerikleri nedeniyle *Karanlık ve Işık, Bayramların Öz Anlamı, Tanrıyı Bilmek Nedir?, Kurtuluşun Yolu, Dağ Yamacındaki Toplantı* adlı yayınlar ile Hristiyanlarca mukaddes sayılan Yuhanna, Luka, Matta ve Markos isimli İncillerden seçilmiş pasajlar içerdiği belirlenen *Küllü Amin ve Entüm Bihayr 1983* adlı Arapça takvimin Türkiye'ye girişleri 31 Ağustos 1983 tarihinde alınan kararlarla engellenmiştir.¹¹⁰ İngiltere'de yayınlanan *Face The Facts* ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanan *The Living Bible*¹¹¹ adlı kitaplar ise Hristiyanlık dininden övgü ile bahsetmesi ve Hristiyanlık propagandası yapması nedeniyle 10 Kasım 1983 tarihinde alınan kararlarla yasaklanmıştır.¹¹²

1984 konu ile ilgili en fazla yayının sansürlendiği yıl olmuştur. İlk olarak *Kutsal Kitaptan Resimlerle İsa Mesih*,¹¹³ *İnayet ve Hakikat Müjdesi* adlı kitaplar 2 Mayıs 1984 tarihinde,¹¹⁴

¹⁰¹ Güner, *age*, s. 308-315.

¹⁰² Yılmaz-Doğaner, *agm*, s. 267.

¹⁰³ BCA, 30.18.1.2/291.61.6.

¹⁰⁴ BCA, 30.18.1.2/432.348.7.

¹⁰⁵ BCA, 30.18.1.2/455.495.4.

¹⁰⁶ BCA, 30.18.1.2/455.498.9.

¹⁰⁷ BCA, 30.18.1.2/461.538.8.

¹⁰⁸ BCA, 30.18.1.2/464.563.1.

¹⁰⁹ BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

¹¹⁰ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

¹¹¹ 5 Şubat 1987 tarihinde bu yasak kalkacaktır. BCA, 30.18.1.2/570.568.6.

¹¹² BCA, 30.18.1.2/495.147.4.

¹¹³ 5 Şubat 1987 tarihinde bu yasak kalkacaktır. BCA, 30.18.1.2/570.568.6.

¹¹⁴ BCA, 30.18.1.2/507.214.2.

Amerika’da Türkçe olarak basılan *Mormon Tarikatından Seçmeler* ve *İsa Mesih Hakkında Diğer Bir Tanık* adlı kitaplar 8 Ağustos 1984 tarihinde,¹¹⁵ *Mutluluk Yolu* ve *Prepare The Way of Lord* adlı kitaplar ile *I Believe, First Confession* adlı broşürler 10 Ekim 1984 tarihinde,¹¹⁶ *New World Translation of The Holy Scriptures, You Can Live Forever In Paradise On Earth, School and Jehovah’s Witnesses, Paul The Leader, Habercilerin İşleri, Tanrı’nın Sözüünü Bileyim* adlı kitaplar da 23 Ekim 1984 tarihinde yasaklanmıştır.¹¹⁷

Son olarak, İsviçre’de Türkçe olarak basılan *Gökten Yardım* adlı broşür 14 Şubat 1985 tarihinde,¹¹⁸ *Tatlı Pınar* adlı Türkçe takvim ve Monte Carlo’da Türkçe olarak basılan *İnanç ve Yaşam* adlı broşür 2 Temmuz 1985 tarihinde,¹¹⁹ *The Plain Truth* adlı dergi ise 4 Aralık 1985 tarihinde,¹²⁰ Sudan’da Arapça olarak basılan *Tremmülât Fi’l- Hayati’l Muasıra* (Çağdaş Hayat Hakkındaki Düşünceler) ve *Risâletü’l-Enbiya* (Peygamberler Risalesi) adlı kitaplar 11 Eylül 1987 tarihinde Hristiyanlık propagandası gerekçesiyle yasaklanmıştır.¹²¹

5. Laikliğe Aykırı İçerikleri Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

1980 öncesi dönemde konuyla ilgili olarak doğrudan laiklik ilkesine dayalı yasaklamaların sayısı anlamlı bir bütün oluşturmayacak derecede azdır. Dolayısıyla bir yasaklama gerekçesi olarak “laikliğe aykırılık ve aşırı dinci görüşler” ifadesi 1980 sonrası döneme özgü bir yasaklama ifadesidir. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonrasında konuyla ilgili olarak 34 yayın yasaklanmıştır. En fazla yasaklama 13 yayın ile 1983 yılında yapılmıştır.

İlk olarak 15 Ocak 1982 tarihinde alınan kararla *Savtül İslam, Allahü Ekber, Mahjubah, The Magazine For Muslim Women, Echo Of İslam* (İslam’ın Sesi), adlı dergiler ile *Esaretten Hürriyete* adlı broşür ve laikliğe aykırı görüşleri içerdiği ifade edilen bazı kartpostallar halkı ayaklandırmaya yönelik aşırı dinci görüşleri yansıttıkları gerekçesiyle yasaklanmıştır.¹²² İkinci karar ise 20 Eylül 1982 tarihinde alınmış ve “Hizb-i İslami Afganistan Avrupa Bürosu” yayın organı olan *Vahdet* adlı Türkçe gazete yasaklanmıştır. Söz konusu gazete şeriat düzenini övüp İslam devleti kurulması fikrini savunan içeriği nedeniyle Atatürk ilke ve devrimlerine aykırı nitelikte görülmüştür. Kararın ekinde “Hizb-i İslam Örgütü”, kökü yurtdışında bulunan ve yurt içinde de aşırı dinci kişiler ve irticai kesimler tarafından desteklenen bir örgüt olarak belirtilmiştir. Yasaklanan bir diğer yayın ise *Hicret* adlı Türkçe gazetedir. *Hicret*, bütün Müslümanları fetih ruhu ile ayaklanmaya çağırmış, laikliği dinsizlik olarak göstermiş ve İslami esasları tahrif ederek kendi görüşüne göre yorumlamıştır. Ayrıca gazete, şeref ve haysiyetini kurtarmak isteyen inananları, “şeytana terkedilmiş gençliğe, iffeti ayaklar altında çiğnenmiş kadına, zulme, sömürüye, tahakküme” karşı savaşa çağırılmaktadır.¹²³ Yemen Arap Cumhuriyeti Evkaf Bakanlığı tarafından yayınlanan Arapça *El-İrşad* adlı dergi de içeriğinde “laiklik aldattıcı bir seraptır” ifadesine yer verdiği, Atatürk ve laiklik aleyhtarı fikirler içerdiği gerekçesiyle 8 Kasım 1982 tarihinde yasaklanmıştır.¹²⁴

Almanya’da yayınlanan ve şeriat düzenini savunarak Türkiye’deki yöneticileri İslamiyet’e gereken önemi vermemekle suçlayan *Sesleniş-Nida* ve *Nida-Hakkın Sesi* adlı Türkçe dergiler 19 Ocak 1983 tarihinde,¹²⁵ sağcı, bölücü, yıkıcı ve laikliğe aykırı konular içerdiği belirlenen ve

¹¹⁵ BCA, 30.18.1.2/514.249.1.

¹¹⁶ BCA, 30.18.1.2/518.274.4.

¹¹⁷ BCA, 30.10.1.2/519.278.6.

¹¹⁸ BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

¹¹⁹ BCA, 30.18.1.2/534.375.3.

¹²⁰ BCA, 30.18.1.2/544.421.9.

¹²¹ BCA, 30.18.1.2/584.635.10.

¹²² BCA, 30.18.1.2/443.419.8.

¹²³ BCA, 30.18.1.2/461.538.8.

¹²⁴ BCA, 30.18.1.2/464.563.1.

¹²⁵ BCA, 30.18.1.2/469.7.7.

Suriyeli Mücahitlerin Haber Gazetesi olarak yayınlanan *Şehadet* gazetesi, Bremen’de yayınlanan *Cihad* adlı broşür, “Avrupa Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu” tarafından yayınlanan *Haber Bülteni* 22 Mart 1983 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır. 22 Mart tarihli kararla sakıncalı görülen bir diğer yayın da *Ülker Türk* adlı broşürdür. Söz konusu broşür Atatürk’e, Kemalizm’e, İstiklal Marşı’na saygısızlık ederek küçümsediği ve laikliği benimsemiş görünüp, laikliğe ters düşen ifadeleri nedeniyle yasaklanmıştır.¹²⁶ Birleşik Arap Emirlikleri’nde basılmış *El-İslah* ve İspanya’da basılmış *El-Ahbar* adlı dergiler ise laikliği dinsizlik olarak yorumladıkları için 9 Mayıs 1983 tarihinde yasaklanmıştır. Adı geçen yayınlarda laiklik ile İslam dininin Türk toplumundan çıkarıldığı iddia edilmiş, Türkiye rejim ve yöneticileri tenkit edilmiş, Millî Selamet Partisi ve lideri lehine propaganda yapılmıştır. Aynı kararla, *Hac, Umre ve Peygamber’in (SAV) Mescidini ziyaret Rehberi* adlı Suudi Arabistan’da basılmış Türkçe kitapçık ile *Hac Rehberi* adı Türkçe broşür de Anayasa ve laiklik ilkeleri ile bağdaşmayan fikirlere yer verildiği için yasaklanmıştır.¹²⁷ Said Nursi’nin eserlerinden ve “Amerika Risale-i Nur Enstitüsü” yayınlarından olan *Belief of Unbelief* ve *Fruits From The Tree of Light* adlı kitaplar nurculuk propagandası yapması ve laiklik ilkesi ile ters düşen fikirleri, *Nur The Light* adlı İngilizce dergi ise laiklik ilkesi ile çelişkili durum yaratan içeriği nedeniyle 31 Ağustos 1983 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.¹²⁸

İran’da Türkçe olarak basılan *Hacc* adlı kitap, millî birlik ve bütünlüğü bozucu, Cumhuriyet kazanımlarına ve laiklik ilkesine aykırı içeriği nedeniyle 14 Şubat 1985 tarihine¹²⁹ Amerika’da basılan *Social Change In Muslim Societies, Fifteenth Century of The Prophet’s Lichter Für Die Nacht Die Zukunft* ve *Gott Mensch Und Das Jenseits* adlı kitaplar nurculuk propagandası yaptığı için 11 Nisan 1985 tarihinde,¹³⁰ İran’da Türkçe olarak basılan *İslam Toplumunun Ekonomik Yapısı, Hakk ve Bâtıl, Materyalizme Eğilim Nedenleri, İslam ve Milliyetçilik* ve *Genel Hatlarıyla Kur’an’da İslami Düşünce* adlı kitaplar Türkiye’nin devlet rejimine ve laiklik ilkesine aykırı fikir ve düşünceler ihtiva ettikleri gerekçesiyle 2 Temmuz 1985 tarihinde yasaklanmıştır.¹³¹

Almanya’da yayınlanan *Tebliğcinin El Kitabı* adlı kitap, Türk Devleti’nin bütünlüğüne, Atatürk ve Cumhuriyet ilkelerine aykırı olarak demokratik parlamenter sistemi kaldırıp, yerine şeriat kanunlarına dayalı bir rejim kurmak idealini aktardığı ve bu yolda halkı bilinçlendirerek cihada teşvik etmek amacıyla yapılacak çalışmalarını içerdiği gerekçesiyle 5 Şubat 1987 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır.¹³²

El Müstakbel Li Hazed-Din adlı Arapça kitap, hilafetin kaldırılması, laik bir düzenin getirilmesi, İslam kanunlarının yerine Avrupa kanunlarının yürürlüğe konması gibi konularla ilgili olarak aleyhte görüşler içermesi nedeniyle, Federal Almanya’da yayınlanan 1985-1986 yılına ait Hicri ve Miladi takvimler ise “Anayasa’da Kur’an, devlette İslam olmalıdır”, “dini devletten devleti dinden ayıramazsınız” gibi ifadelerle yer vermesi nedeniyle 5 Mart 1987 tarihinde yasaklanmıştır.¹³³

6. Kürtçülük Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Etnik temelli bölücü propaganda çeşidi olan Kürtçülük konusu Cumhuriyet’in her döneminde hassasiyet teşkil etmiştir. 1923-1939 arası konuyla ilgili olarak en az 14 yayın yasaklanmıştır. 1940-1949 arası 10, 1950-1960 arası 23,¹³⁴ 1961-1973 arası 14¹³⁵ yayın yasaklanırken 1974

¹²⁶ BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

¹²⁷ BCA, 30.18.1.2/480.67.3.

¹²⁸ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

¹²⁹ BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

¹³⁰ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

¹³¹ BCA, 30.18.1.2/534.375.3.

¹³² BCA, 30.18.1.2/570.568.10.

¹³³ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

¹³⁴ Güner, *age*, s. 308-315.

¹³⁵ Mustafa Yılmaz- Yasemin Doğaner, *Cumhuriyet Döneminde Sansür*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2007, s. 14.

yılından darbe sürecine kadar yasaklama olmamıştır. Araştırmamıza dahil ettiğimiz süreçte ise konuyla ilgili 23 yayın yasaklanmıştır. 1980’li yıllarda Kürtçülük propagandası gerekçeli yasaklamaların komünizm propagandası ile karşılaştırılmayacak derecede az olması o yılların tehdit algıları ile ilgilidir. Kürtçülüğün Türkiye’nin tehdit algıları içerisinde ilk sıraya yükselmesi terör eylemlerinden destek alması sonrasına ve çalışmamızın dışında kalan bir döneme denk gelmiştir.

Kürtçülük propagandası nedeniyle alınan ilk karar 31 Ağustos 1981 tarihli karardır. Karara göre Alman Kültür Merkezi tarafından İzmir Resim ve Heykel Müzesi Müdürlüğüne gönderilen *The Children of This World-4th. World Exhibition of Photo Graphy* (4. Bu Dünyanın Çocukları Fotoğraf Sergisi) adlı fotoğraf albümü yurt bütünlüğünü bozucu etki içermektedir. Albümde sergilenen fotoğraflardan 70. sıradaki Türkiye’yi temsil ettiği belirtilen fotoğrafın açıklama bölümünde *Kurdish Mother with her child “Eastern Turkey”* (Çocuğu ile birlikte bir Kürt Anne “Doğu Türkiye”) ibaresi yer almaktadır. Ayrıca Ankara, İstanbul ve Antalya’da daha önce sergilenen söz konusu resme ne şekilde müsaade edildiğinin araştırılmasına, Dışişleri Bakanlığı tarafından da Alman Kültür Merkezinin diplomatik yoldan dikkatinin çekilmesinin uygun olacağına oybirliği ile karar verilmiştir. Aynı kararlar, Almanca olarak hazırlanmış, *Rotel-Tours, Das Rollende Hotel (1980-1981)* adlı turizm rehberi Türkiye ile ilgili bölümlerde Adıyaman ilini bir Kürt şehri olarak tanıttığı ve eski Ermenistan’dan bahsettiği için yasaklanmıştır.¹³⁶

Encyclopédie de L’islam adlı ansiklopedinin İslam ülkeleriyle ilgili konuları içeren 85 ve 86. ciltlerinde Türkiye’nin doğu bölgeleri Kürdistan olarak tanımlanmış olduğu için söz konusu yayın 1 Şubat 1982 tarihinde yasaklanmıştır.¹³⁷ Türkiye’nin doğu bölgelerini Kürdistan olarak tanımlama çabaları Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren alışkanlık haline gelmiş bir propaganda vasıtasıdır. Kürtçülüğün bir ideoloji haline geldiği 1930’lu yıllardan itibaren pek çok yayın da bu nedenle yasaklanmıştır.

Sadece haritalar değil Kürt edebiyatı oluşturmaya çalışan ve bu esnada bölücülük yapan yayınlarda Cumhuriyet tarihi boyunca sakıncalı listeye alınmıştır. Örneğin Amsterdam’da basılan *Recueil de Notices et de Recits Kourdes* (Kürt Hikayeleri ve Kısa Notlar) adlı Fransızca kitap Türk halkı arasında bölücülük yaratan hikayelere yer vermesi nedeniyle 31 Ağustos 1983 tarihinde yasaklanmıştır.¹³⁸ *The Road To Peoples Authority* adlı kitap ve *Aljamahiriya-Cemahiriyye* isimli albüm ise Türkleri “emperyalist” olarak tanıtır, Türkiye, İran ve Irak’taki Kürtlerin bağımsız bir devlet kurması gerektiğini ifade etmesi ve Libya’daki İslami sosyalist düzenin propagandasını yapması nedeniyle 10 Ekim 1983 tarihinde yasaklanmıştır.¹³⁹

Avusturya’da Almanca olarak yayınlanan *Von Bağdat Nach Stambul* (Bağdat’tan İstanbul’a) ve *Durchs Wilde Kurdistan* (Vahşi Kürdistan’dan Geçerken) adlı kitaplar, “Türkün saf ruhunun tehlikeli İslam taassubuna girmesiyle, doğru yolu bulacak yerde bataklığa gömüldüğü” şeklindeki manevi değerleri tezyif edici fikirleri içerdiği ve Kürtlük, ağalık gibi bölücü propagandalara yer verdiği için 2 Mayıs 1984 tarihinde,¹⁴⁰ Paris’te Fransızca olarak basılan *Les Kurdes et Le Kurdistan* adlı kitap ise 8 Ağustos 1984 tarihinde yasaklanmıştır. *Les Kurdes et Le Kurdistan* adlı kitapta, Türkiye’de 18 Kürt vilayetinin bulunmasına rağmen Kürtçenin yasak olduğu, buna rağmen Kürt edebiyatının yayına devam ettiği ancak Yaşar Kemal, Cahit Sıtkı, Yılmaz Güney gibi Kürt edebiyatçıların eserlerini Türkçe yazmak durumunda oldukları belirtilmektedir. Ayrıca Kürtlere siyasi hayatta ve kültürel alanda baskılar yapıldığı ve 12 Eylül 1980 öncesi faaliyet gösteren siyasi partilerin bu konudaki tutumları anlatılarak Kürtçülük propagandası

¹³⁶ BCA, 30.18.1.2/434.358.3.

¹³⁷ BCA, 30.18.1.2/444.424.8.

¹³⁸ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

¹³⁹ BCA, 30.18.1.2/492.130.3.

¹⁴⁰ BCA, 30.18.1.2/507.214.2.

yapılmaktadır. Paris'te Fransızca olarak yayınlanan *Dossier Du Kurdistan* ve Almanya'da yayınlanan *Kurdistan Report* adlı dergiler ile *Ma Vie De Kurde* adlı kitap “yasa dışı Kürtçü komünist PKK Örgütü” ve eylemleri ile çeşitli ülkelerdeki Kürtçülük faaliyetlerini anlattığı, Atatürk zamanında Kürtlerin ezildiği ileri sürülerek Atatürk hakkında gerçek dışı ifadelere yer verdiği gerekçesiyle 8 Ağustos 1984 tarihinde,¹⁴¹ *Generaller Yargılanmalıdır, Unesco'ya Mektup* adlı kitaplar ile *İnstitut Kurde de Paris* adlı bülten ise Türkiye ile ilgili yıkıcı ve bölücü fikirlere yer verdiği gerekçesiyle 23 Ekim 1984 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁴²

Almanya'da Günther Deschner tarafından yazılan *Saladins Söhne* (Selahaddin'in Oğulları) adlı kitap, yıkıcı bölücü fikirler ihtiva ederek, Türkiye toprakları içerisinde bağımsız bir Kürt devleti kurmaya yönelik düşüncelere yer vermesi nedeniyle 11 Nisan 1985 tarihinde,¹⁴³ İsviçre'de basılan *Der Kelim* adlı kitap Türkiye haritalarında Doğu Anadolu Bölgesini Kürdistan ve Ermenistan olarak gösterdiği için 2 Temmuz 1985 tarihinde,¹⁴⁴ Kuveyt'te basılan, *El-Ahbar* adlı dergi 29. sayfasındaki Türkiye haritasında, doğu bölgesini Kürdistan olarak gösterdiği için, Arapça *Gureba* adlı dergi bölücü ve ayrılıkçı fikirlere yer verdiği için, İngiltere'de yayınlanan *Monarch Magazine* adlı dergi 20 ve 21. sayfalarındaki Avrupa ve Ortadoğu haritasında Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini Kürdistan olarak gösterdiği için, Almanya'da basılan *Geschichte Der Kurden* (Kürtlerin Tarihi) adlı kitap da Türkiye haritasında Doğu Anadolu bölgesini Kürdistan ve Ermenistan olarak gösterdiği için 4 Aralık 1985 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁴⁵

Son olarak 5 Mart 1987 tarihinde alınan kararla *National Geographic Atlas Of The World* adlı İngilizce atlas 179. ve 182. sayfalarında Türkiye'nin bir kısmını başka devletlerin sınırları içinde gösterdiği için yasaklanırken; *Kurdische Marchen* (Kürtçe Masallar) adlı Almanca kitap Kürt kültürünün varlığının tanıtılması amacıyla bazı Avrupalı halk bilimcilerin çabaları ile Kürtçülük propagandası yapmak amacıyla yazıldığından “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı” görülmüş ve yasaklanmıştır. Aynı kararla birçok harita ve atlas da Türkiye sınırlarını tahrif ettiği Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde “Ermenistan” ve “Kürdistan” gibi alanlara yer verdiği için yasaklanmıştır.¹⁴⁶

7. Ermenilik Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Ermenilik propagandası Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Türkiye'nin hassasiyetlerinden birisi olmuş ve konuyla ilgili olarak en az 67 yayın yasaklanmıştır. Bu yasaklamaların 30'u 1960 öncesi, 23'ü 1961-1980 arası, 14'ü ise çalışmamıza dahil ettiğimiz dönemde gerçekleşmiştir.¹⁴⁷

Osmanlı döneminden itibaren Türkiye topraklarının doğusunu Ermenistan'a katma hayalinden vazgeçemeyen Batılılar Ermeni milliyetçiliğine destek vermiştir. Dünyanın birçok yerinde Türkiye'ye karşı kara propaganda faaliyeti yürütülmüş ve yürütülmeye de devam etmektedir. Bu kapsamda yapılan en yaygın faaliyet basın ve yayın aracılığı ile sözde Ermeni davasını dünyaya duyurmaktır. Dolayısıyla Ermenilik propagandası nedeniyle yasaklanan yayınların çok geniş bir coğrafi yelpazeye sahip olduğunu görebiliriz. Alışılmışın aksine Ermeni destekçiler sadece Amerika, Fransa ya da Hollanda ile sınırlı değildir. İsrail, Portekiz, İran gibi farklı dini inançlara sahip ülkelerde de Ermeni iddialarını destekleyen yayınlar yapılmış; ancak Türk makamlarının hassasiyeti sayesinde ilgili yayınlar tespit edilip yasaklanmıştır. Örneğin İsrail'den posta yoluyla Ermeni Patrikhanesi adresine gönderilen *History Of Armenians, Merchants From Ararat* adlı

¹⁴¹ BCA, 30.18.1.2/514.249.1.

¹⁴² BCA, 30.10.1.2/519.278.6.

¹⁴³ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

¹⁴⁴ BCA, 30.18.1.2/534.375.3.

¹⁴⁵ BCA, 30.18.1.2/544.421.9.

¹⁴⁶ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

¹⁴⁷ Güner, *age*, s. 55, 98, 168, 242., Yılmaz-Doğaner, *age*, 77-80., BCA, 30.18.1.2/332.32.6.

kitaplar 14 Aralık 1982 tarihinde,¹⁴⁸ Ermenilik konusunda, Türkiye aleyhinde fikirler ihtiva eden ve “İran Ermenileri Millî Kültür Derneği Gençlik Kolu” tarafından Tahran’da yayımlanan *Dziadzan* (Gökkuşluğu) adlı dergi 19 Ocak 1983 tarihinde,¹⁴⁹ Ermenilerin asılsız iddialarının propagandasını yapan *Collection D’historiens Armeniens* (Ermeni Tarih Yazarları Koleksiyonu) adlı Fransızca kitap 31 Ağustos 1983 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁵⁰

İngiltere’de basılan *The Midle East Magazine* adlı dergi Ermeniler, Ermeni terörü ve 12 Eylül 1980’den sonraki idare ile ilgili asılsız ve yersiz iddialara yer vermesi nedeniyle, Bükreş’te Romence olarak basılan *Civilizatia Armenilor* adlı kitap ise Ermeni terörizmi propagandası paralelinde yazılar içerdiği gerekçesiyle 10 Ekim 1984 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁵¹

Portekiz’de basılan *Portugal* adlı poster Türkiye sınırları içerisinde bir Ermenistan gösterildiği gerekçesiyle, Amerika’da basılan *Assyria Times* adlı dergi Ermeni propagandası paralelinde bölücü fikirlere yer verdiği gerekçesiyle 23 Ekim 1984 tarihinde,¹⁵² Amsterdam’da Fransızca olarak basılan *Les Grandes Cites İstanbul* adlı kitap Türk tarihini tahrif eden içeriği nedeniyle 11 Nisan 1985 tarihinde,¹⁵³ *Die Bibel* adlı kitap Türkiye haritasında Doğu bölgesini Ermenistan olarak gösterdiği için 4 Aralık 1985 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁵⁴

Türkei adlı Almanca kitap, Ermeni propagandası yaparak Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerini Ermenistan ve Kürdistan olarak gösterildiği gerekçesiyle 5 Şubat 1987 tarihinde,¹⁵⁵ *Armenien 1915, Das Verbrechen Des Schweigens* adlı Almanca kitaplar, milyonlarca savunmasız insanın katledildiğini yazarak Ermeni soykırımı iddiasını savunduğu gerekçesiyle 5 Mart 1987 tarihinde,¹⁵⁶ New York’ta basılan *Passage to Ararat* adlı kitap ise Ermeni propagandası yaptığı ve içindeki haritalarda Türkiye’nin kuzeyi ve doğusunu Ermenistan olarak gösterdiği gerekçesiyle 11 Eylül 1987 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁵⁷

8. Diğer Nedenlerle Yasaklanan Yayınlar

Yukarıda adı geçen kategorilerin dışında dikkate değer başka kararlar da alınmıştır. Bunlardan ilki John Duckwert tarafından yazılan *Muhammadand the Arab Empire* adlı kitap ile ilgilidir. Söz konusu kitap Müslümanları incitecek gerçek dışı yorumlara, eksik, yanlış ve hatalı bilgilere, Hz. Peygambere ve sahabelere isnat edilen hayali resimlere yer verdiği için 1 Şubat 1982 tarihinde yasaklanmıştır. Irak Petrol Bakanlığı tarafından yayınlanan *1981 Pocket Diary (Iraq Ministry of Oil)* adlı ajanda 1 Şubat 1982 tarihinde,¹⁵⁸ *Syria-Sıria* başlıklı turizm rehberi ise 20 Eylül 1982 tarihinde içeriklerindeki haritalarda Hatay’ı Arap topraklarına dahil ettikleri gerekçesiyle yasaklanmıştır.¹⁵⁹

Know What You Believe ve *The Meaning Of Jerusalem To Jews Christians And Muslims* adlı kitaplar Musevilik propagandası yaptıkları gerekçesiyle 14 Aralık 1982 tarihinde,¹⁶⁰ İsveç’te basılan ve “Kosova’yı Kurtarma Örgütü” tarafından yayınlanan *Stinet Jeta* (Hayat Mevsimleri-Kültür Mecmuası) adlı Arnavutça dergi, Kosova’da yapılacak bir ihtilalde Arnavutlara hizmet gayesiyle yayınlanan dokümanları içermesi ve bu haliyle Türk Yugoslav ilişkilerini

¹⁴⁸ BCA, 30.18.1.2/467.585.6.

¹⁴⁹ BCA, 30.18.1.2/469.7.7.

¹⁵⁰ BCA, 30.18.1.2/488.111.5.

¹⁵¹ BCA, 30.18.1.2/518.274.4.

¹⁵² BCA, 30.10.1.2/519.278.6.

¹⁵³ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

¹⁵⁴ BCA, 30.18.1.2/544.421.9.

¹⁵⁵ BCA, 30.18.1.2/570.568.10.

¹⁵⁶ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

¹⁵⁷ BCA, 30.18.1.2/584.635.10.

¹⁵⁸ BCA, 30.18.1.2/444.424.8.

¹⁵⁹ BCA, 30.18.1.2/461.538.8.

¹⁶⁰ BCA, 30.18.1.2/467.585.6.

zedeleyebileceği endişesiyle 22 Mart 1983 tarihinde yasaklanmıştır.¹⁶¹ 9 Mayıs 1983 tarihinde alınan bir karar ile ise Federal Almanya’da basılan *Mushaf-ı Şerif* yasaklanmıştır. Kararın nedeni olarak, söz konusu *Mushaf-ı Şerif*’in Saidi Nursi’nin “Silsiletül Mekatip-Mektuplar Silsilesi” adlı 29. mektubunun ışığı altında yayınlanması ve Kur’an-ı Kerim’in bazı kelimelerinin farklı renkte bastırılmış olması gösterilmiştir. Bu şekilde bastırılan Kur’an-ı Kerim’lerin Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu’nun 13 Ocak 1981 tarih ve 146 sayılı kararı uyarınca, *Mushaf-ı İnceleme Kurulu* tarafından mühürlenmemesi ve mahzurlu addedilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁶²

Arapça ve Farsça olarak basılan *Mecmua-i Münacat* adlı kitap ise bölücü Bahai faaliyet ve dualarını ihtiva ederek, millî ve dini bütünlüğü zedeleyici içeriği nedeniyle 11 Nisan 1985 tarihinde,¹⁶³ Fransa’da yayınlanan *Geriye Dönüş* adlı Türkçe kitap da ruh göçü (tenasüh) inancının ve Brahmanizm isimli bir dinin propagandasının yapılması nedeniyle 5 Mart 1987 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır. Aynı kararla *Merhele-i İnkılab-ı İran* adlı kitap, *Geçici İran İslam Demokrat Devleti* adlı program, “Halkın Mücahitleri” tarafından yayınlanan *Mücahit* adlı gazete ve İran aleyhinde Paris’te yayınlanan bildirimler ile Mesut Recevi’nin İran’la ilgili görüşlerini açıklayan broşürler İran’daki Humeyni rejimini yıkmak amacıyla Paris’te kurulmuş bulunan “Millî Mukavemet” isimli cemiyetin propagandasını yaptığı ve İran’da bağımsız bir Kürt devleti kurulacağı yönündeki içerikleri nedeniyle yasaklanmıştır.¹⁶⁴ Bu yayın Kürtçülük propagandasına da dahil edilebilirdi ancak genel olarak İran’daki rejimin propagandasını yapan yayınların yasaklandığı bir Türkiye’de İran’daki rejimi yeren bir yayının da yasaklanması dikkat çekici olduğu için bu kategoride değerlendirilmiştir.

Son olarak her dönem olduğu gibi genel ahlak ve adaba aykırı olduğu gerekçesiyle en az 10 derginin çeşitli sayıları yasaklanmıştır.¹⁶⁵

Sonuç

Bu çalışmada 1980 Askeri Darbesi sonrasında Bakanlar Kurulu Kararıyla yasaklanan 379 adet yayın yasaklanma gerekçesine göre tasnif edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre araştırmaya dahil edilen süreçte en fazla yasaklama komünizm propagandası nedeniyle gerçekleşmiş ve 84’ü 1983 yılında olmak üzere 124 yayın yasaklanmıştır. Elde ettiğimiz sayısal veriler Cumhuriyet tarihi için bir rekordur. Çünkü Türkiye’de başka hiçbir konu (Bakanlar Kurulu Kararıyla) bir yıl içerisinde bu kadar ciddi oranda sansürlenmemiştir.

Komünizm tehlikesi Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren Türkiye’nin hassasiyetleri içerisinde ilk sıralarda yer almıştır. Konuyla ilgili olarak daha önceki çalışmalarımızda elde ettiğimiz sonuçlara göre 1982 yılına gelene kadar katlanarak artan bir komünizm endişesi vardır. Bunun temel nedeni çoğunlukla Batı’ya yaklaşmak niyetinde olan Türkiye’nin coğrafi olarak Doğu Blok’una yakın olmasının yarattığı strestir. 1970 sonrası yaşanan sağ sol çatışması da göz önünde bulundurulduğunda bu endişenin hiç de yersiz olmadığı ortaya konmuştur.

Yöneticiler ve ülke aleyhinde eleştirel içerikleri nedeniyle yasaklanan yayınlar da iç güvenlik kaygısı ile Cumhuriyet’in her döneminde mevcut iktidarlar tarafından sansürün konularından birisi olarak görülmüştür. Araştırmamıza dahil ettiğimiz dönemde bu konuda en fazla yasaklama 1982 yılında gerçekleşmiştir. Bunun nedeni 12 Eylül 1980 sonrası oluşan siyasi ortamın kendisine yöneltilen her türlü eleştiriye karşı gösterdiği tahammülsüzlüktür. 1982 sonrası yasakların hızla azalmış olması ise üç nedenden kaynaklanabilir. İlki, rejimin baskı ve kontrolü arttığı için rejim

¹⁶¹ BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

¹⁶² BCA, 30.18.1.2/480.67.3.

¹⁶³ BCA, 30.18.1.2/529.346.3.

¹⁶⁴ BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

¹⁶⁵ BCA, 30.18.1.2/529.346.3, BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

karşıtı yayınların ülkeye sokulma çabasının yok denecek kadar azalmış olması. İkincisi, kontrol işinin doğrudan sıkıyönetim komutanlıkları aracılığı ile yapılması ve dolayısıyla kayıtlara geçmemiş olabileceği. Üçüncüsü, Anayasa'nın yürürlüğe girmiş olmasıyla oluşan rahatlama ile rejimin kendini tehdit altında görmemesi.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında Bakanlar Kurulu tarafından gerçekleştirilen yasaklamalarda üçüncü sırada İran İslam Devrimi ve Şiilik propagandası nedeniyle yasaklanan yayınlar bulunmaktadır. 1982 ve 1983 yılında gerçekleşen yasaklamalar Türkiye'nin dış siyaseti ile ilgili ipuçları vermektedir. Devrim öncesi Batı ile yakın ilişkisi olan İran, Şah'ın devrilmesi ile Batılı ülkelerden hızla uzaklaşmış ve yalnızlaşmıştır. Soğuk Savaş'ın son döneminde Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal etmiş, İran ile Irak arasında savaş başlamıştır. Bu kaos ortamında bölgede Batı'nın çıkarlarını koruyacak bir müttefike ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye'nin Amerika ile yakınlaşması tam da bu döneme denk gelmiştir. Bu yakınlaşma sonrasında, Batı ile ilişkileri reddeden İran'ın mevcut rejimini ihraç politikası güden yayınlar yasaklanmıştır.

Kenan Evren otoritesi altındaki Türkiye'de, Şiilik propagandası yasaklanırken, Hristiyanlık propagandası da Cumhuriyet tarihinin en fazla yasaklandığı dönemini yaşamıştır. Bu gelişmelere ek olarak din derslerinin zorunlu hale getirilmesi dönemin siyasi otoritesinin yaratmaya çalıştığı atmosferi anlamaya çalışmak için dikkate değerdir. Hristiyanlık propagandası gerekçesi ile 36 yayın yasaklanırken laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle de 34 yayın yasaklanmıştır. İlgili başlık altında da belirtildiği gibi 1923-1980 yılları arasında konuyla ilgili olarak doğrudan laiklik ilkesine dayalı yasaklamaların sayısı anlamlı bir bütün oluşturmayacak derecede azdır. Dolayısıyla bir yasaklama gerekçesi olarak "laikliğe aykırılık ve aşırı dinci görüşler" ifadesi 1980 sonrası ortaya atılmış bir argüman olarak karşımıza çıkmıştır. Bu durum Cumhuriyet'in kuruluşundan beri var olan ancak çok da gündem yaratmayan laiklik karşıtı görüşleri gündeme taşımıştır.

Çalışmamızdaki önemli konulardan bir de bölücülük propagandasıdır. Bu kapsamda Kürtçülük propagandası nedeniyle 23, Ermenilik propagandası nedeniyle 14 yayın yasaklanmıştır. 1980 öncesine kıyaslandığında Kürtçülük propagandası gerekçeli yasaklamalarda önemli bir artış, Ermenilik propagandası gerekçeli yasaklamalarda ise azalma vardır. PKK terör örgütünün aktifleştiği bir dönemde Kürtçülük propagandası karşısında oluşan hassasiyet oldukça anlamlıdır. Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türkiye üzerindeki eylemlerini arttırdığı (1980-1984) bir dönemde Ermenilik propagandası yapan yayınların yoğun bir şekilde takip edilmemiş olması ise Türkiye'nin konuyu ciddi bir tehdit olarak algılamadığına dair bir yorum çıkartmamıza neden olmaktadır.

Türkiye'nin dış politikasında önemli bir yer tutan Kıbrıs konusunun Türkiye'nin tehdit algıları arasından çıkmış olması ve bu konuda sadece tek bir yayının yasaklanmış olması da fazlasıyla dikkate değer bir durumdur.

Tablo 1. Bakanlar Kurulu Kararıyla Yasaklanan Yayınların Yasaklanma Yılı ve Gerekçelerine Göre Dağılımları (1981-1987)

	Komünizm Propg.	Yönetim Şekli, Yöneticiler ve Ülke Aleyhinde Propg.	İslam Devrimi ve Şiflik Propg.	Hristiyanlık Propg.	Laihdge Aykırılık	Kürçütlük Propg.	Ermenilik Propg.	Diğer	Genel Ahlak ve Adaba Aykırılık	Toplam
1981	1	4	1	5	-	2	-	-	-	13
1982	4	42	34	8	9	1	2	5	-	105
1983	84	10	17	3	13	3	2	2	-	134
1984	3	5	1	14	-	9	4	-	-	36
1985	10	5	1	4	9	6	2	1	10	48
1986	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1987	22	5	2	2	3	2	4	3	-	43
Toplam	124	71	55	36	34	23	14	12	10	379

Kaynakça**Birincil Kaynaklar**

BCA, (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi), Bakanlar Kurulu Kararları.

- BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 291.61.6.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 332.32.6.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 423.287.10.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 431.343.7.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 432.348.7.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 434.358.3.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 443.419.8.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 444.424.8.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 444.424.9.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 447.450.7.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 448.453.10.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 455.495.4.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 455.498.9.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 455.498.10.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 455.499.1.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 461.538.8.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 464.563.1.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 467.585.6.
 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 469.7.7.

- BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 474.36.4.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 480.67.3.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 488.111.5.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 492.130.3.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 495.145.10.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 495.147.4.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 507.214.2.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 514.249.1.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 518.274.4.
BCA, Fon Kodu: 30.10.1.2, Yer No: 519.278.6.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 525.323.8.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 529.346.3.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 534.375.3.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 544.421.9.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 570.568.6.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 570.568.10.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 573.579.3.
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 584.635.10.

Resmi Yayınlar

- Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi*, C.1, I. Birleşim, 19.9.1980.
Resmî Gazete, 24 Temmuz 1950, S.7564.
Resmî Gazete, 5 Haziran 1981, S.17361.

Sürelî Yayınlar

- “Antikomünizm Demokrasi ve Halk Düşmanlığıdır”, *Sol Birlik*, 1 Ağustos 1985.
“Daha Güçlü Mitingler İçin Şimdiden Kolları Sıvayalım!”, *Atılım*, 15 Haziran 1985.
“Faşist Generallerden Demokrasi Beklenemez”, *Kitle*, 9 Ocak 1983.
“Silahlı Kuvvetler Yönetime El Koydu”, *Milliyet*, 12 Eylül 1980.
“Terör Altında Referandum Komedyası”, *Tep Cephe*, 15 Haziran 1982.

Tetkik Eserler

- AROLAT, Osman Saffet, “Türkiye Basın Tarihinde 120 Yıllık Baskı Dönemi”, *Yurt ve Dünya*, S.8, Mart 1978, s. 280-284.
BARDAKÇI, Murat, *Osmanlı'da Seks*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2009.
BAYDAR, Oya, “İlk Hedef Cuntayı sendeletmektir”, *Türkiye Postası*, 17 Haziran 1983.
BİRİNCİ, Ali, “Hassas Bir Mevzuda ‘Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü’ Hassasiyetten Uzak Bir Kitap”, *Kebikeç*, C.1, S.1, 1995, s. 91-96.

- GÜNER, Deniz, *Sansür ve İktidar*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015.
- İSKİT, Server Rifat, *Türkiye’de Matbuat Rejimleri*, Tan Matbaası, İstanbul 1939.
- KABACALI, Alpay, “Basına Her Yıl Bayram Mı? Sansür Nasıl Kalktı?”, *Tarih ve Toplum*, C.8, S.43, Temmuz 1987, s. 40-45.
- KAYA, Ayşe Elif Emre, “Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Istanbul University Faculty of Communication Journal* , C.1, S.39, Ağustos 2010, s. 93-118.
- KESKİN, Yusuf Ziya - Gülsemin Akın, “12 Eylül Ara Rejimi Döneminde Türkiye’de Siyasi Gelişmeler (1980-1983)”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.26, Sonbahar 2020, s. 703-724.
- KÖSEDAĞ, Mehmet Sena, “Türk Basın Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Yazılı Basında Temsili”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.43, Nisan 2016, s. 2023-2051.
- KÜÇÜK, Sabahattin, “Enderunlu Fazıl” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.11, İstanbul 1995, s. 188-189.
- MAZICI, Nurşen, “1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C.5, S.18, Ağustos 1996, s. 131-154.
- NALCIOĞLU, Belkıs Ulusoy, *Osmanlı’da Muhalif Basının Oluşumu*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013.
- ÖZEK, Çetin, *Türk Basın Hukuku*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978.
- POYRAZ, Mehmet, “Sultan Galiyev’i İdama Götüren Müslümanca Söylemleri”, <https://www.dunyabizim.com/sultan-galiyevi-idama-goturen-muslumanca-soylemleri-makale,2108.html> (E.T. 28.01.2021).
- ŞİRİN, Arif, “Bir Taslağın Destanı”, <https://www.antoloji.com/dusunun-siiri/?siralama=p> (E.T. 08.07. 2021).
- ŞİRİN, Arif, “Düşünün”, <https://www.antoloji.com/dusunun-siiri/?siralama=p> (E.T. 08.07. 2021).
- TOPRAK, Bedirhan, “12 Eylül Darbesi”, *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları, C.3, İstanbul 2005, s. 517-518.
- TÜRE, Esra, *Ara Rejim Döneminde Türkiye’de Siyasal Hayat (1980-1983)*, (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Samsun 2020.
- VARLIK, Bülent, “Mütareke ve Millî Mücadele Basını”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* C.5, İstanbul 1986, s. 1200-1210.
- YENERER, Vedat, *Türkiye’deki İktidarların Kılıcı Sansür*, Bil Matbaacılık, Ankara 2013.
- YILMAZ, Mustafa - Yasemin Doğaner, “1961-1973 Yılları Arasında Bakanlar Kurulu Kararı ile Yasaklanan Yayınlar”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.10, S.37, Mayıs 2006, s. 247-299.
- YILMAZ, Mustafa - Yasemin Doğaner, *Cumhuriyet Döneminde Sansür*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2007.
- YÜRÜKOĞLU, Rıza, *Faşizmin Çözülüşü*, İşçinin Sesi Yayınları, Printed by Morning Litho Printers 1984.

Ekler

Türkiye'ye Sokulması ve Dağıtılmasının
Yasaklanması İstenilen Yayınları Gösterir

L I S T E (No.2)

Sıra No	Adı	Cinsi	Basıldığı Dil	Basıldığı Yer
1	Sur Les Societes Precapitalistes	Kitap	Fransızca	Fransa
2	Capital	Kitap	İngilizce	İngiltere
3	Theories Of Surplus value	Kitap	İngilizce	İngiltere
4	Precapitalist Economic Formations	Kitap	İngilizce	İngiltere
5	The Poverty Of Philosophy	Kitap	İngilizce	İngiltere
6	The Pelican Marx Library	Kitap	İngilizce	İngiltere
7	Pour Marx	Kitap	Fransızca	Fransa

MİLLÎ KÜTÜPHANE VE YAYINLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA

BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

Ek 1 a. 14 Şubat 1982 tarihinde yasaklanması talep edilen bazı yayınların listesi.

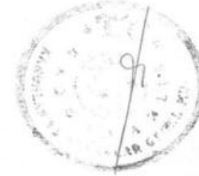
Ekli Listede İsimleri Belirtilen Yayınlarla İlgili

Rapor:

Ekli listedeki eserler 1.5 asar önce yazılmıştır. Bu eserler 1850 yıllarının ve belirli çevrelerin görüşlerini temsil etmişlerdir. Söz konusu eserler klâsik nitelik almıştır. Karl Marx'ın teorileri pek çok ülkelerde etkisini kaybetmiştir. Sosyal siyasete taalluk eden kanunlar ile ihtiyarlık hastalık, işsizlik sigortaları sayesinde işçinin hayat şartları mühim ölçüde değişmiştir. O sebeble Karl Marx'ın "Sefilleştirme tandansı" günümüzde önemini kaybetmiştir. Bugün bütün iş dallarında ücretlerin asgari geçim haddine göre düzenlenmesi Marx'ın görüşlerini temelinden yıkmıştır. Kaldı ki, ihtisas işçilerinin aldıkları ücretler geçim seviyesinin çok üstündedir. Marx'ın iddiasının üstünden 150 sene geçmiş olmasına rağmen sosyal katastrofa, yani cemiyetin kendi kendisini çökerten istikametine doğru sürüklenmediği de bir gerçektir.

Ekli listedeki eserler ilim çevrelerinde bilinen eserlerdir, Yani bu fikir günümüzde sosyal bilim elemanları tarafından bilinen hususlardır. Bir ilim adamının tetkik için yurt dışından bu eserleri getirtmesi veya kütüphanesinde bulundurması normaldir. Fakât bu eserlerin piyasaya sürülmesi, genel kitaplıklarda öğrencilere tek yanlı olarak okutulması, sakıncalıdır. Ticari maksatla bu eserleri ithal etmek söz konusu ise, sadece döviz israfı olur, kanaatindeyiz.

Sonuç : Bahis konusu yayınların, yurda sokulması sakıncalı görülmüştür.

BCA, 30.18.1.2/525.323.8.

Ek 1 b. Ek 1 a'da belirtilen yasaklanması talep edilen yayınlar ile ilgili rapor.

22/3/1983 tarihli ve 83/6264 sayılı
Kararnamenin Eki Liste

Adı	Cinsi	Basıldığı Dil	Basıldığı Yer
Tek Yol Devrim (CEPHE)	Dergi	Türkçe	Paris
İşçi Gerçeği	Dergi	Türkçe	Gelsenkirchen
Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm yolunda GERÇEK	Dergi	Türkçe	Frankfurt
KOMÜNİST (Türkiye Komünist Partisi "Marksist- Leninist" Merkez yayın Organı)	Dergi	Türkçe	-
Tatsacıs der Turkei	Dergi	Almanca	Köln
HALKÇI demokratik sol dergi	Dergi	Türkçe	Berlin (BFG)
Proleter DAYANIŞMA	Gazete	Türkçe	Nürnberg
BOLŞEVİK İŞÇİ-KÖYLÜ KURTULUŞU (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist "Bolşevik" TEKP/ML (B) yayın organı)	Dergi	Türkçe	Bremen
İŞÇİ-KÖYLÜ KURTULUŞU (Türkiye Komünist Partisi Marksist-Leninist "TEKP/ML" yayın organı)	Dergi	Türkçe	Herford
KIZILDERE İŞİĞİ'nda Kurtuluşa kadar Savaş	Gazete	Türkçe	-
UYANIŞ (Sydney Türkçeyeli İşçiler Birliği Yayın Organı)	Dergi	Türkçe	Avustralya
İŞÇİNİN YOLU	Gazete	Türkçe	Bonn
Der WEG-YOL	Dergi	Türkçe	Duisburg
YORUM	Dergi	Türkçe	Avustralya
SERMEBUN	Dergi	Türkçe	Köln
DEVİRİNCİ SAVIR	Dergi	Türkçe	Köln
DİRENİŞ YOLU	Dergi	Türkçe	Bielefeld
DEVİRİNCİ İŞÇİ	Dergi	Türkçe	Köln
DAYANIŞMA	Dergi	Türkçe	Dinslaken
HEMROZ	Dergi	Türkçe	-
GERİN	Dergi	Türkçe	İsveç
Polter in der Turkei (FÜR EINE ALTERNATIVE "TÜRKEI-HILFE")	Dergi	Almanca	Frankfurt
GAZİYA WELAT	Dergi	Türkçe-Kürtçe	Frankfurt
RIYA AZADI	Dergi	Türkçe-Kürtçe	-
ARMANÇ	Dergi	Türkçe-Kürtçe	İsveç
TEKOŞER (MİLİTAN)	Dergi	Türkçe-Kürtçe	Belçika
ŞEHADET	Gazete	Türkçe	Amerika-Almanya- Avusturya
CIHAD	Dergi	Türkçe	Bremen
TÜRK-FEDERASYON 4.BÜYÜK KURULTAYI	Dergi	Türkçe	Koblenz
ÜLKER TÜRK	Broşür	Türkçe	-
MAZLUM YOLDAŞIN ANISI	Kitap	Türkçe	Köln
TÜM İLERİCİ- DEMOKRAT- DEVİRİNCİLERE İNSAN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİNE SAYGILI TÜM KİŞİ VE KURULUŞLARA	Bildiri	Türkçe	Paris
STİNET E JETES (Reviste Kulture)	Dergi	Arnavutça	İsveç
ZAMAN VE SONSUZ OLAYI	Kitap	Türkçe	Almanya
WAR AGAINST REVOLUTION	Kitap	İngilizce	Tahran

BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

Ek 2 a. 22 Mart 1983 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile sol içerik ve bölücülük nedeniyle yasaklanan yayımların listesi.

1983/5 Nolu Tutanak Eki

YAYININ ADI	YAYININ YERİ ve TARİHİ
1- Tek Yol Devrim (CEPHE)	Paris - Eylül 1981
2- İşçi Gerçeği	Gelsenkirchen-Mayıs 1981
3- Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm yolunda GERÇEK	Frankfurt-Ekim 1982
4- KOMÜNİST (Türkiye Komünist Partisi(Marksist-Leninist) Merkez yayın organı)	Belirsiz-Haziran1978
5- Tatsachen aus der Türkei (Almanca)	Köln-Haziran 1982
6- HALKÇI Demokratik Sol dergi	Berlin-Nisan 1982
7- Proleter DAYANIŞMA	Nürnberg-Ocak 1982
8- BOLŞEVİK İŞÇİ-KÖYLÜ KURTULUŞU (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist(Bolşevik)TKP/ML(B)yayın organı	Bremen-Ocak 1982
9- İŞÇİ-KÖYLÜ KURTULUŞU (Türkiye Komünist Partisi Marksist-Leninist (TKP/ML) yayın organı)	Herford-
10- KIZILDERE İŞİĞİ' nda Kurtuluşa Kadar Şavaş (THKP-C/Halkın Devrimci Öncüleri Yurtdışı Komitesi yayın organı)	Belirsiz-Ekim 1979
11- UYANIŞ (Sydney Türkiyeli İşçiler Birliği Yayın organı)	Avustralya-Nisan 1982
12- İŞÇİNİN YOLU	Bonn-Eylül 1981
13- Der WEG-YOL (Almanca-Türkçe)	Duisburg-Ekim 1980
14- YORUM	Avustralya-Aralık 1980
15- SERXWEBÜN	Köln-Eylül 1982
16- DEVRİMCİ TAVIR	Köln-Temmuz 1982
17- DİRENİŞ YOLU	Bielefeld-Aralık 1982
18- DEVRİMCİ İŞÇİ	Köln-Aralık 1982
19- DAYANIŞMA	Dinslaken-
20- NEWROZ	Belirsiz-Mart 1982
21- QERİN	İsveç-
22-Folter in der Türkei (FÜR EINE ALTERNATIVE "TÜRKEİ-HILFE")	Frankfurt-Eylül 1980
23- GAZİYA WELAT (Türkçe-Kürtçe)	Frankfurt-1981/1982
24- RİYA AZADİ (Türkçe-Kürtçe)	-
25- ARMANÇ (Türkçe-Kürtçe)	İsveç-Eylül 1981
26- TÊKOŞER (MİLİTAN) (Türkçe-Kürtçe)	Belçika-Mart 1982

BCA, 30.18.1.2/474.36.4.

Ek 2 b. 22 Mart 1983 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile sol içerik ve bölücülük nedeniyle yasaklanan yayınların listesi.

Daire : GÜVENLİK.....
Şube : BASIN..VE..YAYIN..
Konu : Yurtdışından gön-
derilen sakıncalı yayınlar.
Ds:91116-14/22

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

ANKARA
...../...../198...

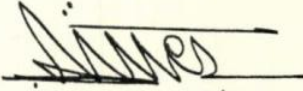
221996 *27.EKİ 83

BASBAKANLIĞA

İran'da farsca olarak yayınlanan ve ekli listede isimle-
ri belirtilen yayınlar, haklarında düzenlenen komisyon raporu
ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Adı geçen yayınlar; gizli örgüt kurma, terör ve örgütsel
faaliyetler, silah eğitimi ve Marksizm-Leninizm görüşleri doğ-
rultusunda propoganda mahiyetinde yazılara yer vermesinden do-
layı yurdumuza sokulmaları ve dağıtılmaları sakıncalı bulunmuş-
tur.

5680 sayılı Basın Kanununun 31.maddesi uyarınca Bakanlar
Kurulundan yasak kararı alınmasına müsaadelerinizi arz ederim.

Selahattin ÇETİNER
Bakan

Va: 503424

EKLER: 1- Tutanak(1 adet)
2- Mazruf (1 adet)
3-Liste (1 adet)

BCA, 30.18.1.2/495.145.10.

Ek 3 a. Ekli listedeki yayınların yasaklanması için 27 Ekim 1983 tarihinde hazırlanan rapor.

YURTDIŞINDA BASILAN VE TÜRKİYE'YE SOKULMASI
VE DAĞITILMASI YASAKLANAN YAYINLARI GÖSTERİR
L İ S T E

YAYININ ADI	TÜRÜ:	DİLİ VE BASIM YERİ:
1-Sürudhay-ı İnkılabi (Devrim Şiirleri)	Kitap	Farsça İran
2-Hemrah ba Kudakan ve Nev Civanan (Çocuk ve Delikanlılarla Yoldas)	"	" "
3-Amuzis-i Eslıha ve Karkerd-i An (Silah Öğrenimi ve Onun Kullanılışı)	"	" "
4-Usul-ü Mütalaa	Bülten	" "
5-Ba Qesmbaz Der Ufk-ı Hunin Kürdistan (Kürdistanın Kanlı Ufkunda Açık Gözle Bir Askerin Hatıraları)	Kitap	" "
6-Pare-i Ez Tecrübivatı Ceng-i Çerikiv-i Şehr Der İran (İran'da Şehir Çetesi Savaş Tecrübelerinden Bir Parça)	"	" "
7-Revışhav-ı Rehai Ez Takib Der Sehrha (Şehirlerde Taktikten Kurtuluş Metodları)	"	" "
8-Stad	"	" "
9-Usul-ü Sazmende-i ve Taktikha (Teskilatçılık Usulü ve Taktikler)	"	" "
10-Neberd-i Halk (Halk Savaşı)	"	" "
11-Rahnümav-ı Çerik-i Şehri Karlos Marigola (Şehir Çetesi Klavuzu)	"	" "
12-Der Bare-i Çeng-i Çeriki (Çete Savaşı Hakkında)	"	" "
13-Elifbay-ı Mübaraze (Savaşın Alfabetesi)	"	" "
14-Aleyh-i Ekonomism	"	" "
15-Hurde Burjuvaziy-i Ez Der (İçte Ufak Bir Burjuvazi)	"	" "
16-İnkılap	"	" "
17-Tarh-ı Camia Sınası ve Mebaniy-i İstrateji Cümbüs-ü İnkılabiy-i Halkı İran (İran Halkı Devrim Ordusu Stratejik Esasları ve Halkı Tanıma Projesi)	"	" "
18-Mebaniv-i İktisadi Siyasi (Sivasi İktisadın Esasları)	"	" "
19-Camia Çist? (Toplum Nedir)	"	" "
20-Sivaset-i Siir-Sivaset-i Hüner (Siir Sivaseti-Sanat Sivaseti)	"	" "
21-Der Bare-i Cephe Vahidi Zıddı Emperyalisti Der Kişverhay-i Azad Şöde	"	" "

BCA, 30.18.1.2/495.145.10.

Ek 3 b. 3 Kasım 1983 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle yasaklanan yayınlar.

-2-

YAYININ ADI	TÜRÜ:	DİLİ VE BASIM YERİ :
22-Dövumın Ceng-i Emperyalistiy-i Ci-Han (Empervalist Dünyanın 2.Harbi)	Kitap	Farsça İran
23-Tarih-i Vekayii si Sale Sivasi Ahir Der İran (İran'da Son 30 Yılda Siyasi Olaylar Tarihi)	"	" "
24-Der Bare Ahlak-ı İnkılabi (Devrim Ahlakı Hakkında)	"	" "
25-Mebani ve Mefahim-i Marksizm (Marksizmin Mana ve Esasları)	"	" "
26-Asr-ı Amel (İş asrı)	"	" "
27-Elifbay-ı Materyalizm (Materyalizmin Alfabetesi)	"	" "
28-Amuzis-i Siyasi (Politika Öğretisi)	"	" "
29-İnkılap der İnkılap (Devrim İçinde Devrim)	"	" "
30-Materyalizm-i Tarihi ve Matervalizmi Divalektik (Tarihi ve Divalektik Matervalizm)	"	" "
31-Teorik-Siyasi	"	" "
32-Beray-ı Nev Civanan Felsefe (Delikanlılar İçin Felsefe)	"	" "
33-Elifbay-ı Felsefe (Felsefenin Alfabetesi)	"	" "
34-Vajehay-ı Nov (Yeni İstilahlar-Marksist-Leninist Teoriye Ait Yeni Kelimeler)	"	" "

**HISTORY
STUDIES**
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

369

14 / 2

BCA, 30.18.1.2/495.145.10.

Ek 3 c. 3 Kasım 1983 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle yasaklanan yayımlar.

NO:1986/5

T U T A N A K

Ekli listede isimleri ~~belirtilen~~, adı ve diğer özellikleri belirtilen yayınlar.

5680 sayılı Basın Kanununun 31.maddesi ve Başbakanlığın 20.11.1978 tarih ve Kan,Kar.Tet.D.Bşk.155-28/29-09938 sayılı emirleri gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Basın ve Yayın Şube Müdürlüğünde 29.1.1986 tarihinde saat:14.00 de,İçişleri,Dışişleri,Milli Eğitim Gençlik ve Spor,Kültür ve Turizm Bakanlıkları ile Basın-yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından incelenmiştir.

Adıgeçen kitaplarda,devrim,anarşizm,komünizm gibi fikirlerin yayılması ve bu konularda yazarların görüşleri belirtildiği ve bu görüşlerin üvücü mahiyette olduğundan milli egemenliğe,Cumhuriyetin varlığına milli güvenliğe,kamu düzenine aykırı görülmüş,yurdumuza sokulmaları ve dağıtılmaları sakıncalı bulunmuştur. 29.1.1986

İÇİŞLERİ BAK.T.
(Emniyet Gn.Md.)
M.Seyfi SAZAK

DIŞİŞLERİ BAK.T.
Taner KARAKAŞ

MİLLİ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR B.T.
Refik SEYMENOĞLU

KÜLTÜR VE TUR.BAK.T.
A.Turabi TÜTÜNCÜ

BASIN-YAYIN VE EN.GN.MD.TEM.
Yusuf TURAN

BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

Ek 4 a. Ekli listedeki yayınların yasaklanması için 29 Ocak 1986 tarihinde hazırlanan rapor.

1986/5 SAYILI TUTANAĞIN EKİ LİSTEDİR.

YAYININ ADI	: DİLİ	: CİNSİ	: BASIM YERİ :
1-L'IDEE ANARCHISTE	Fransızca	Kitap	Fransa
2-KROPOTKINE	"	"	"
3-L'ETAT DANS L'HISTOIRE	"	"	"
4-ANARCHISTES SOCIALISTES	"	"	"
5-L'EVOLUTION LA REVOLUTION	"	"	"
6-DE LA GUERRE A LA COMMUNE	"	"	"
7-LA REVANCHE DE BAKOUNINE	"	"	"
8-QU'EST-CE GUE LA PROPRIETE	"	"	"
9-MISERE DE LA PHILOSOPHIE MARX	"	"	"
10-MISERE DE LA PHILOSOPHIE	"	"	"
11-MISERE DA LA PHILOSOPHIE	"	"	"
12-L'UNIQUE ET SA PROPRIETE	"	"	"
13-MAX STIRNER	"	"	"

BCA, 30.18.1.2/573.579.3.

Ek 4 b. 29 Ocak 1986 tarihinde hazırlanan rapor doğrultusunda, 5 Mart 1987 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile yasaklanan yayınların listesi.

KENAN EVREN'E AÇIK MEKTUP...

SAYIN EVREN,

Bu güne kadar Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en yüksek makamını işgal ediyor olmanız sebebiyle ve o makamı tenkidlerin dışında tutmak gayesi ile, birbiri ardına sıraladığınız "milli menfaatlere zıt" tavırları dahi bahis konusu etmekten kaçındık. Hakkınızda yazdıklarımız önemli "milli meselelerde" sizi uyarmaktan öteye geçmedi. Ancak birkaç aydan bu yana takındığımız tavır, yaptığınız konuşmalar ve izlediğiniz politika, bizi size bu mektubu yazmaya mecbur etmektedir.

SAYIN KENAN EVREN,

Son konuşmalarınızda, "Türk Milliyetçileri" ile "solcular" arasında fark gözetmeksizin her iki gruba karşı da aynı tavır içinde bulunduğunuzu söylüyorsunuz. Boğazınızı yırtarcasına haykırıyorsunuz: "KURTARILMIŞ BÖLGELER KURANLAR ONLAR DEĞİL Mİ? SOYGUNLAR YAPANLAR, BASKINLAR YAPANLAR, BANKALAR SOYANLAR ONLAR DEĞİL Mİ? CİNAYETLER İŞLEYENLER, HATTA MASUM VATANDAŞLARIMIZI INSAFSIZCA KATLEDENLER ONLAR DEĞİL Mİ? GİZLİ SİLAHLI ÇETE KURANLAR, BÖLÜCÜLÜK YAPANLAR ONLAR DEĞİL Mİ? ..... DEVLETE ULUSUN KENDİSİ SAHİP ÇIKAR..... BİZ KİMSEYİ YARGILAMAK İÇİN ÖZEL MAHKEME KURMADIK. CEZA KANUNUNU BİZ ÇIKARMADIK.... SUÇ İŞLEYEN BAŞKA LİDERLER VARSA, ONLARI DA MAHKEME ÖNÜNE ÇIKARACAGIZ....."

Evet, bu ve benzer sözleri söyleyerek, şu anda tarafsız, bağımsız (!) olarak isimlendirdiğiniz güdümlü mahkemelerde davaları görülmekte olan Türk Milliyetçileri'ni hain ve suçlu ilan ediyorsunuz. Devlet başkanlığını bir kenara bırakıyor, makam ve ünvanınıza yakışmayacak bir şekilde hem polis, hem savcı, hem hakim oluyor ve hükmünüzü veriyorsunuz.

Dün 12 Eylül öncesinde memleket alev alev yanarken, bugün oğulları Dev-Sol militanı ve hırsız, kardeşi TKP Sakarya sekreteri olarak yakalanan komünist Hasan Fehmi Güneş İçişleri Bakanlığı yaparken, oğlu TKP ve Moskof casusu olarak yakalanan Hasan Esat Işık Milli Savunma Bakanlığı yaparken NEREDE İDİNİZ? Eski Hava Kuvvetleri Komutanı Mater'in oğlu bile Dev-Yol militanı olarak faaliyet gösterirken NE YAPIYORDUNUZ? "Türkiye'de TKP kurulmalıdır, TKP'ye özgürlük verilmelidir" diyerek beyanat üstüne beyanat veren bir Marksist, Başbakanlık makamını işgal etmiş ve Türk Milliyetçileri'ne, devlet görevlilerine karşı işlenen cinayetleri Hİ-MAYE EDERKEN NEREDE İDİNİZ..?

Ecevit ve Alacakaptan gibi Marksistlerin seçtiği savcılar, hazırladıkları iddianamede MHP ve Ülkücülerde ele geçen silah sayısının 333 olduğunu iddin ederek, bu silahlarla MHP'nin iç savaş çıkaracağını söylüyorlar. Başbakan Ulusu da komünistlerde 2 milyar dolar değerinde 550.000 adet silahın ele geçirildiğini açıklıyor. Komünistler 2 milyar dolarlık ordular teçhiz etmeye yeterli silahla Türkiye'yi kana bularken ACABA SİZ NEREDE İDİNİZ?

Türkiye'de 20 ilde, bugün "hain ilan etmek" gayreti içinde olduğunuz Türkes ve arkadaşlarının çabaları ile CHP'li yöneticilerin bütün direnmelerine rağmen sıkıyönetim ilan edilmiş ve size görev verilmişti. Bütün güç, imkân ve yetki elinizde olduğu halde o zaman devlete karşı "gayri-nizami bir savaş" ilan etmiş olan komünist ve bölücülere karşı NEDEN GEREKLİ TEDBİRLERİ ALMADINIZ..?

Fatsa alev alev yanarken, devlet içinde komünist bir devlet kurulumuşçasına komünist militanlar devlet güçlerinin bu şehre girmesini engellerken, burada Türk bayrağının dalgalanmasına, İstiklâl Marşı'nın söylenmesine izin vermezlerken, halktan vergi adı altında haraç toplarlarken ve topladıkları bu paraları Rus ve Bulgar yapısı silâhlara yatırarak bu silâhlarla Türk Milleti'nin öz evlatlarını katlederken NE DURUYORDUNUZ?

BCA, 30.18.1.2/444.424.9.

Ek 5 a. Kenan Evren hakkında asılsız iddialara yer verdiği gerekçesi ile Bakanlar Kurulu Kararı ile 1 Ocak 1982 tarihinde yasaklanan broşür.

Apoculardan bahsediyorsunuz şimdi. Türkes APOCULAR ve siyasi Kürtçülük meselesine dikkat çekerken, Apocular Güneydoğu Anadolu Bölgemizin bazı yerlerinde devlete kafa tutarlarken, halkın namusuna el uzatırlarken, kalaşnikoflu militanlar Siverek'de silahlı gösteriler düzenlerken SİZ NE YAPIYORDUNUZ..? Türk Milliyetçileri'nin bütün bu alçaklıklara göğüs gerdikleri, 3.600 vatan evladını şehit verdikleri günlerde acaba NEDEN GÖREVİNİZİ YAPMIYORDUNUZ..?

Dev-Sol'un Filistin Kurtuluş Teşkilâtı ile resmi antlaşmalar yaptığı, militanların Türkiye dışında eğitilerek kızıl cinayetler için Türkiye'ye sokuldukları ve binlerce silâhın Moskof ve diğer emperyalist güçlerin desteği ile Türkiye'ye taşındığı günlerde NEREDE İDİNİZ..?

SAYIN EVREN,

Çok iyi biliyorsunuz ki, 12 Eylül öncesinin o korkunç şartlarında bölücülerin, komünistlerin, emperyalist ajanlarının karşısında etten-kemikten bir set teşkil ederek, onların saldırılarına karşı koyanlar, bugün suçlu ilân ettiğiniz "Türk Milliyetçileri" idi. Onlar 12 Eylül öncesinin zor şartlarında her türlü bölücülüğün, mezhep kışkırtmacılığının karşısına çıkarak, milleti birliğe ve beraberliğe, gönül seferberliğine davet ederek şerefli bir görev icra ettiler.

12 Eylül günü "milli bir ağızla" konuştunuz. Ancak şimdi o sözlerinizi unutmuş görünüyorsunuz. 30 Ağustos konuşmanızda "bu devleti kirli ellere teslim etmeyeceğiz" diyorsunuz. Elbette bu devlet kirli ellere teslim edilmeyecektir. Evet, bu devlet Türk Milleti ve Türk Milliyetçileri var olduğu sürece kirli ellere teslim edilmeyecektir. Ancak, neden o konuşmada kirli ellerin adını koymadınız? Neden onların komünistler olduğunu, bölücüler olduğunu haykırmadınız? Üstelik en son Sivas'ta yaptığımız konuşmanızda: "12 EYLÜL'DEN ÖNCE GENÇLER MARKS'IN, LENİN'İN KİTAPLARINI OKUYORLARDI. ŞİMDİ O GENÇLERE SESLENİYORUM: ÖNCE ATATÜRK'Ü OKUYUNUZ' SONRA MARKS'I, LENİN'I OKUYUNUZ" diyorsunuz. Bütün bunlar ne mânâya gelmektedir..?

Devlet başkanları her ülkede milletlerinin mukaddes değerlerine saygılı olurlar. Siz bundan önceki konuşmalarınızın bir çoğunda olduğu gibi, Sivas konuşmanızda da %99'u müslüman olan milletimizin kutsal kitabı KUR'AN-I KERİM'i bir misal verirken ayak altına almaktan bahsederek dil uzattınız.

SAYIN EVREN,

Milletlerin tarihinde 2-3 yıl uzun bir zaman değildir. Hele büyük imparatorluklar, insanlık hizmetine sunduğu üstün medeniyetler kurmuş Türk Milleti'nin binlerce yıllık hayatında 3-5 yıl hiç de uzun zaman sayılmaz. Bu millet başına acizlerin, hainlerin, gafillerin musallat olduğu dönemleri unutmuş değildir. İngiliz'e köpeklik yapan Damat Ferit'leri, Ali Kemal'leri tarihin kara ve acı lekeleri olarak zaman zaman lânet ve üzüntüyle anmaktadır.

Türk Milleti'ni ilelebet aldatmanız mümkün değildir. "Diğer liderlerden suçlu olanlar varsa mahkeme önüne çıkaracağız" diyorsunuz. Ecevit ve ekibinin, meclis kürsüsünden "Hz. Hasan ve Hüseyin'in katilleri faşistlerdi" diyerek mezhep kışkırtmacılığı yapanların suçlu olduklarını bir yıldan beri daha tesbit edemediniz mi? Milleti oyalamağa, zaman kazanmağa çalışıyorsunuz. Ancak, Türk Milleti oynanan alçakça oyunların farkındadır. Nasıl ki tarihte devletin en yüksek makamlarına kadar çıkmış hainler milletten hak ettikleri cevabı almışlar ve lânetlenmiş kimseler olarak kahrolmuşlarsa, gelecekte de aziz milletimizin başına musallat olacak hainler benzerlerinin akıbetine uğrayacaklardır.

YAŞASIN TÜRK MİLLETİ...

YAŞASIN TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ...

MİLLİ DEVLET VE DEMOKRASİ YOLUNDA
BİRLİK CEPHESİ

BCA, 30.18.1.2/444.424.9.

Ek 5 b. Kenan Evren hakkında asılsız iddialara yer verdiği gerekçesi ile Bakanlar Kurulu Kararı ile 1 Ocak 1982 tarihinde yasaklanan broşür.

Summary

Considering the general situation of publishing bans imposed as of the proclamation of the Republic, it is observed that such headings were perceived as threat risks. The issues in question correspond exactly with the domestic and foreign policy concerns of their era. For example, the communism propaganda has quite an important position in the broadcasting and publishing bans in Turkey. Since the establishment of the Republic, communism propaganda has been one of the vulnerabilities of Turkey and become the top-banned subject. It was made a current issue again during the years towards World War II, but the balance policy adopted by Turkey due to the uncertainty in wartime caused banning of publications with a motive of communism propaganda to be laid aside. It has been observed that Turkey, which distanced itself from the Eastern Bloc during the Cold War, became ever-increasingly rigid in its attitude towards publications propagating communism. When the publications banned by the Cabinet Decision were examined, one of the most critical threat concerns of Turkey was that the communism will pervade throughout Turkey. The most banned subject was communism propaganda with the Cabinet Decisions taken in the period between 1950-1987.

In this study, the bans introduced in line with the provision of “*The importation or distribution of works published in foreign countries may be banned as per the Cabinet Decision*” in the Article 31 of Press Law no 5680 put into effect on July 24, 1950 were evaluated.

Such bans were studied under seven titles according to their subjects. These titles are as follows: “Publications banned due to communist propaganda”, “Publications banned due to contents against government, governors and the country”, “Publications banned due to the propaganda of Iranian Islamic Revolution and Shi’ism”, “Publications banned due to content against secularism”, “Publications banned due to pro-Kurdish propaganda”, “Publications banned due to pro-Armenian propaganda” and the publications that are not included in these categories are examined under the title of “publications banned due to other reasons”.

According to the results from 379 publications sorted out by the reason of ban, the highest number of bans were introduced due to communist propaganda by the Cabinet Decision after 1980 Military Coup and 124 publications were banned, 84 of which were in 1983. The numeric data we obtained is a record for the history of the Republic since no other subject in Turkey has been censored (by the Cabinet Decision) to such a serious extent in one year. The threat of communism has taken place near the top among the vulnerabilities of Turkey since the establishment of the Republic. According to the results we obtained regarding the previous studies in respect thereof, a concern about communism increased incrementally until 1982. This was essentially caused by the stress that Turkey is geographically close to the Eastern Bloc while actually having a mind to approach the West in the main. When the left/right conflict after 1970 was considered, it was revealed that such concern was fairly well-grounded.

Publications banned due to critical contents against governors and the country were also seen among the subjects of censorship by the existing government of each Republic period with a concern of domestic safety. The highest number of bans was seen in 1982 regarding the period that we included in our study. The reason for that is the impatience of political environment upon September 12, 1980 against all kinds of critics channelized towards it. The rapid decline in the number of bans after 1982 may have three causes. The first one is that the effort for smuggling anti-regime publications in the country was drained away since the pressure and control of the regime was then escalated. The second one is that the controls were carried out directly through the martial law commands and therefore, they might not be recorded. The third one is that the regime did not consider itself under threat with a relief caused by the execution of the Constitution.

The publications banned due to the propaganda of Iranian Islamic Revolution and Shi’ism rank number three among the bans introduced by the Cabinet after the Military Coup of September 12, 1980. Bans in 1982 and 1983 give clues on the foreign policy of Turkey. Iran, which had close relations with the West before the Revolution, quickly distanced itself from Western countries and became isolated after the Shah was overthrown. In the last period of Cold War period, the Soviet Union occupied Afghanistan and a war began between Iran and Iraq. An ally was needed to protect the interests of the West in the region during that state of chaos. The intimacy between Turkey and the United States coincides at the very time. After this intimacy, publications pursuing expulsion policy in the current regime of Iran -which disacknowledged affairs with the West- were banned.

Propaganda of Shi’ism was banned in Turkey under the authority of Kenan Evren while the propaganda of Christianity had its most banned period in the history of the Republic. In addition to these developments, making the religion lessons obligatory is remarkable in terms of trying to understand the atmosphere that the political authority of the period try to create. 36 publications were banned due to the Christianity propaganda and 34 publications were banned on the grounds that they were against secularism. As stated under the relevant title, the number of bans based on the principle of secularism between 1923-1980 was too few to constitute a meaningful whole. Therefore, the expression “contrary to secularism and the extremist religious views” as a justification for ban emerged as an argument thrown out for consideration after 1980. This has brought up anti-secular views -which have existed since the establishment of the Republic, but was not much of a topical issue- to the agenda.

One of the important issues in our study is the separatism propaganda. In this context, 23 publications were banned due to pro-Kurdish propaganda and 14 publications were banned due to pro-Armenian propaganda. There is a significant decrease in bans due to pro-Kurdish propaganda and pro-Armenian propaganda compared to the period before 1980. At a time when PKK terrorist organization became active, the sensitivity to pro-Kurdish propaganda is quite meaningful. The fact that the publications making pro-Armenian propaganda during a period when the Armenian terrorist organization ASALA increased its actions in Turkey (1980-1984) were not followed up intensively leads us to speculate that Turkey did not take the issue as a serious threat.

On the other hand, the fact that the Cyprus issue -having an important place in the foreign policy of Turkey- is not regarded as threat and that only one publication was banned in this subject is also notable.